

МАУП	ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ» НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ІМ.КНЯЗЯ ВОЛОДИМИРА ВЕЛИКОГО Кафедра: конституційного права, історії та теорії держави і права
Затверджую: Директор навчального підрозділу (підпис) А. М. Кислий (П.І.Б.) “ _____ ” _____ 2019 р.	Схвалено на засіданні кафедри конституційного права, історії та теорії держави і права (назва кафедри) Протокол № 1 від 29.08. 2019 р. Завідувач кафедри _____ (підпис) А. М. Подоляка (П. І. Б.)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

« ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА »

Статус дисципліни: **обов’язкова дисципліна професійної підготовки**

Освітньо-професійна програма: **Право, Правоохоронна діяльність**

Для напрямку: **08 «Право»; 26 «Цивільна безпека»**

Спеціальність: **081«Право»; 262 «Правоохоронна діяльність»**

Спеціалізація: **Адміністративне, фінансове та інформаційне право, Безпека діяльності організацій та установ, Кримінальне та кримінально-виконавче право, Основи розшукової діяльності, Цивільне, господарське право та право інтелектуальної власності**

Форма навчання: **денна; Курс: 1 (бакалавр); Семестр 1**

Обсяг в кредитах ЄКТС/ Всього годин **10/300** за навчальним планом від 30.01.2019 р.

- лекції (Л) **72**

- семінарські заняття (СЗ) **64**

- практичні заняття (ПЗ)

- індивідуально-консультативна робота (ІКР)

- самостійна робота студентів (СРС) **164**

Робоча програма навчальної дисципліни складена на основі програми навчальної дисципліни «Теорія держави і права» доцента кафедри А.М. Талаха (перезатверджена на засіданні кафедри конституційного права, історії та теорії держави і права протокол № 1 від 29 серпня 2019 року).

Розробник (-и) робочої програми навчальної дисципліни: А.М. Талах

Київ 2019 р.

II. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою є оволодіння студентами системою загальнотеоретичних сучасних знань про основні закономірності виникнення, розвитку і функціонування держави і права, а також формування у студентів професійної правової культури, орієнтованої на загальнолюдські ідеали і цінності та методологічних, базових основ наукового розуміння держави і права, державно - правових явищ, розвитку правового мислення.

Статус дисципліни: обов'язкова дисциплін професійної підготовки.

Місце навчальної дисципліни в структурно-логічній схемі освітньо-професійної програми підготовки фахівців за відповідним ступенем вищої освіти. Дисципліна «Теорія держави і права» належить до обов'язкової дисципліни професійної підготовки за ступенем вищої освіти «Бакалавр», для напрямку: 08 «Право»; 26 «Цивільна безпека» спеціальності: 081«Право»; 262 «Правоохоронна діяльність» спеціалізації: Адміністративне, фінансове та інформаційне право, Безпека діяльності організацій та установ, Кримінальне та кримінально-виконавче право, Основи розшукової діяльності, Цивільне, господарське право та право інтелектуальної власності.

Компетентності та програмні результати навчання з дисципліни «Теорія держави і права»:

- Знання - спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, зокрема в контексті дослідницької роботи → програмні результати - теоретичні та практичні аспекти створення та ефективного функціонування права, та здійснення юридичної діяльності; основні напрямки та тенденції у вітчизняних та зарубіжних наукових дослідженнях;

- Уміння - розв'язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог → програмні результати - аналізувати та критично осмислювати наукові праці; здійснювати пошук наукових праць, нормативно-

правових актів, судових рішень за допомогою різних вітчизняних та зарубіжних пошукових систем;

- Комунікація - зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків, а також знань та пояснень, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються → програмні результати - дискутувати та обґрунтовувати свою думку з приводу наукових та практичних проблем; чітко і аргументовано викладати результати дослідження у письмових працях (есе, статтях, тезах доповідей тощо);

- Автономність та відповідальність прийняття рішень у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування → програмні результати - аналізувати нормативно-правові акти з огляду на техніку правотворчості, юридичне письмо, застосування юридичної термінології тощо; прогнозувати можливі негативні наслідки прийняття таких актів, зокрема правові, соціально-економічні, політичні та ін.

Дана навчальна дисципліна є теоретичною та практичною основою сукупності знань та вмінь, що формують профіль фахівця в галузі „Право”. Дисципліна є фундаментальною, базовою наукою в системі юридичних наук, яка формує загально-правовий світогляд майбутніх юристів.

Теорія держави і права досліджує основні властивості держави та права як складних соціальних явищ, процеси їх виникнення, становлення та перспективи розвитку, розробляє методологію їх наукового осмислення, формує державну і правову картину світу.

Змістом теорії держави та права є теоретичні юридичні наукові знання щодо базових характеристик різних держав та правових систем, методів їх пізнання у вигляді різноманітних теорій, понять та інших теоретичних конструкцій, які стають теоретичною та методологічною основою для дослідження державних і правових явищ іншими юридичними науками.

Програма підготовлена у відповідності до вимог нормативно-правових актів МОН України та ПРАТ «ВНЗ «МАУП», Положення про організацію освітнього процесу тощо для здобувачів вищої освіти відповідно до програми

підготовки фахівців за спеціальністю «Право» 081 ступеня вищої освіти бакалавр заочною та денною формами навчання.

Навчальний матеріал дисципліни охоплює основні положення з теорії держави і права, що вже є традиційними для вітчизняної підготовки юристів, які об'єднано у 23 теми та структурований за модульним принципом, кожен з яких є логічно завершеною, відносно самостійною, цілісною частиною навчальної дисципліни, засвоєння якої передбачає проведення контрольного заходу.

Досягненню ними належного рівня **компетентності**, який за підсумками навчання визначається за такими критеріями:

– незадовільний рівень компетентності: відсутні знання навчального матеріалу або студент відмовляється відповідати на запитання, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни.

– недостатній рівень компетентності: студент має безсистемні знання, допускає помилки при формулюванні понять, класифікаційних критеріїв та їхньому тлумаченні. Хаотично і невпевнено викладає матеріал, не здатен відділяти головне від другорядного, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань.

– мінімальний рівень компетентності: студент має фрагментарні знання, що базуються на попередньому досвіді, але не здатен формулювати визначення понять, класифікаційні критерії та тлумачити їхній зміст, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань.

– достатній рівень компетентності: студент має базові знання з навчальної дисципліни. Формулює юридичні поняття, класифікаційні критерії, але допускає інтерпретаційні помилки. Може виокремити ознаки явища та їх охарактеризувати (риси, властивості, аспекти). Відповідь надається за одним джерелом навчальної літератури. При відтворенні знань застосовує репродуктивний тип мислення, відсутнє системне викладення навчального матеріалу. Не вміє доказово обґрунтовувати свої судження, допускає неточності при використанні знань для вирішення практичних завдань.

– добрий рівень компетентності: студент має ґрунтовні знання навчального матеріалу, але під час відповіді допускає незначні помилки. Володіє

категоріально-понятійним апаратом та здатен використовувати знання для вирішення практичних завдань. Може охарактеризувати склад (зміст) явища (або внутрішню побудову явища) та його елементів. Може обґрунтувати призначення явища, яке конкретизується у його функціях (напрямах впливу на інші явища). Може навести подібність та відмінність з іншими спорідненими та протилежними явищами. Відповідь надається за декількома джерелами навчальної літератури, з посиланням на нормативно-правові акти та наведенням прикладів. При відтворенні знань застосовує продуктивний тип мислення.

– відмінний рівень компетентності: студент має системні знання, глибоко і повно засвоїв увесь навчальний матеріал, в якому легко орієнтується, володіє категоріально-понятійним апаратом, вміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Може навести особливості інтерпретації правових явищ в різних теоріях, загальне та відмінне в різних позиціях вчених, як в національному так і міжнародному та європейському праві (в межах часу, предмету, простору). Здатен обґрунтувати перспективи розвитку правових явищ в Україні. Відповідь надається на основі знань державних програм, концепцій, проектів нормативно-правових актів, а також наукових джерел.

Предмет: закономірності створення та ефективного функціонування права та здійснення юридичної діяльності.

III. Очікувані результати навчання

Для повноцінного опанування матеріалу курсу «Теорія держави і права» студенти повинні:

знати:

- основні закономірності процесу виникнення держави та права;
- основи методології пізнання державно-правових явищ;
- основні підходи до типології держав та їх властивості;
- призначення, види функцій та форми держави;
- сучасні підходи до праворозуміння; призначення та функції права;
- види форм (джерел) права; поняття, структуру та види норм права;
- співвідношення системи права та системи законодавства;
- поняття, ознаки та види правових відносин та інші загальнотеоретичні

поняття;

вміти:

- вільно використовувати основні наукові конструкції теорії держави та права, правильно застосувати їх при оцінюванні конкретних ситуацій;
- застосовувати одержані знання при вивченні галузевих і прикладних дисциплін юридичного характеру, а також на практиці;
- орієнтуватися в джерелах права;
- адекватно тлумачити норми права та аналізувати їх структуру;
- визначати склад та зміст правових відносин, відрізняти їх від інших видів суспільних відносин; правильно реалізовувати норми права в різних професійних ситуаціях;
- виконувати на практиці вимоги законності та правопорядку тощо;
- самостійно виділяти спільне і відмінне в політичних і правових явища суспільного життя, робити узагальнення, порівняння.

IV. Критерії оцінювання результатів навчання

Під час вивчення дисципліни застосовується поточний, модульний та підсумковий контроль.

Поточний контроль проводиться для оцінювання рівня навчальних досягнень під час семінарських, практичних занять та якості виконання індивідуальної і самостійної роботи та передбачає перевірку рівня засвоєння знань, умінь і навичок студентом з кожного окремого модуля навчальної дисципліни.

Поточний контроль – проведення семінарських занять, відпрацювання академічних заборгованостей.

Поточний контроль під час проведення семінарських занять передбачає перевірку рівня засвоєння знань, умінь і навичок студентом з кожного окремого навчального (змістового) модуля навчальної дисципліни та їх корекцію. Прозорість оцінювання рівня знань студентів забезпечується чіткими критеріями.

Модульний контроль – визначає якість виконаної студентом навчальної роботи з певного навчального (змістового) модуля та оцінюється за сукупними підсумками поточної успішності, включаючи виконану індивідуальну, самостійну та модульну контрольну роботу.

Підсумковий контроль – виставляється як сума балів з усіх модулів навчальної дисципліни та обраховується, як правило, як середнє арифметичне складових модулів.

По закінченню вивчення навчальної дисципліни студент складає семестровий залік (**I семестр**) та семестровий екзамен (**II семестр**).

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЕСТ8	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 - 100	A	відмінно	Зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73		задовільно	
60-63	E		
35-59	PX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	P	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

V. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування студентами результатів вивчення дисципліни «Теорія держави і права» є:

- усний виступ;
- виконання письмового завдання;
- тестування;
- есе, дайджест;
- реферат;
- складання словника основних термінів, що визначені програмою курсу;
- ведення опорного конспекту лекцій;
- письмова контрольна робота;
- інші види навчально-наукової роботи (участь у гуртках, наукових конференціях тощо);
- підсумкова модульна робота;
- комплексна контрольна робота;
- залік;
- екзамен.

VI. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№	Курс I Семестр 1,2 Обсяг в кредитах ЄКТС/Всього годин 10/ 300 Назва теми	Кількість годин, з них:						Примітка
		Лекції (Л)	Семінар. зан. (СЗ)	Пр., лаб. зан. (ПЗ, ЛЗ)	Інд-конс. роб. (ІКР)	Сам. роб. студ. (СРС)	Форма Контролю	
СЕМЕСТР 1								
МОДУЛЬ 1. Вступ до загальнотеоретичної юриспруденції. Теоретико-методологічні засади держави								
<i>Змістовий модуль 1.1. Наукознавчі питання теорії держави і права</i>								
1.	Предмет, метод та функції теорії держави та права.	2	2			2	У, ПК, Т,СР	
<i>Змістовий модуль 1.2. Теорія держави</i>								
2.	Поняття, походження і сутність держави.	2	2			6	У, ПК, Т,СР	
3.	Держава і політична система суспільства.	4	2			8	У, ПК, Т,СР	
4.	Форми держави.	4	2			8	У, ПК, Т,СР	
5.	Механізм та функції держави	4	4			8	У, ПК, Т,СР	
МОДУЛЬ 2. Право як соціальне явище								
<i>Змістовий модуль 2.1. Теоретико-методологічні засади права</i>								
6.	Поняття, походження та розвиток права	4	4			10	У, ПК, Т,СР	
7.	Об'єктивне право: поняття, ознаки, принципи, структура.	4	4			10	У, ПК, Т,СР	
<i>Змістовий модуль 2.2. Внутрішня будова права та зовнішні форми його прояву</i>								
8.	Система права та система законодавства.	4	4			10	У, ПК, Т,СР	
9.	Норми права та інші соціальні норми	4	4			10	У, ПК, Т,СР	
10.	Правоутворення та форми права.	4	4			10	У, ПК, Т,СР	
		36	32			82		
150 год (I семестр)								
Форма модульного контролю – залік								
II СЕМЕСТР								
МОДУЛЬ 3. Правова реальність як прояв правового життя								
<i>Змістовий модуль 3.1. Вплив права на суспільні відносини</i>								
11.	Форми реалізації права.	2	2			6	У, ПК, Т,СР	
12.	Застосування права як особлива форма їх реалізації.	2	2			6	У, ПК, Т,СР	
13.	Тлумачення норм права і його значення в діяльності ОВС.	2	2			6	У, ПК, Т,СР	

14.	Правові відносини.	2	2			6	У, ПК, Т,СР	
<i>Змістовий модуль 3.2.Право та його роль у забезпеченні законності й правопорядку</i>								
15.	Правова поведінка.	2	2			6	У, ПК, Т,СР	
16.	Правова свідомість та правова культура	2	2			6	У, ПК, Т,СР	
17.	Юридична відповідальність.	2	2			6	У, ПК, Т,СР	
18.	Державна дисципліна, законність та правопорядок.	4	2			6	У, ПК, Т,СР	
19.	Правове регулювання та його механізм.	2	2			6	У, ПК, Т,СР	
20.	Правовий статус особи і роль ОВС в його забезпеченні.	4	2			6	У, ПК, Т,СР	
Модуль 4. Загальні засади теорії правових систем. Сучасні концепції про державу і право								
<i>Змістовий модуль 4.1. Основні правові системи сучасності</i>								
21.	Правова система: поняття, характеристика елементів	4	4			6	У, ПК, Т,СР	
22.	Основні правові системи сучасності.	4	4			8	У, ПК, Т,СР	
<i>Змістовий модуль 4.2. Основні сучасні концепції про державу та право</i>								
23.	Основні державно-правові вчення ХХ століття	4	4			8	У, ПК, Т,СР	
Форма модульного контролю – екзамен								
		36	32			82		
150 год (II семестр)								
		72	64			164		
	ВСЬОГО	300год.						
	Форма контролю	Залік (I семестр) Екзамен (II семестр)						

Форми контролю:

Усне опитування – У

Тестування – Т

Перевірка конспектів – ПК

Перевірка завдань для самостійної роботи – СР

Контрольні роботи – КР

6.1. Плани лекцій

МОДУЛЬ 1

ВСТУП ДО ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІ. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВИ

Змістовий модуль 1.1. Наукознавчі питання теорії держави і права

Тема 1. Предмет, метод та функції теорії держави та права.

Предмет теорії держави та права і її роль в оволодінні юридичними знаннями. Методологічне значення теорії держави та права. Загальнонаукові, спеціальнонаукові і приватнонаукові методи дослідження державно-правових явищ. Виникнення і розвиток загальнотеоретичної науки про державу та право (енциклопедія права, філософія права, загальна теорія держави та права). Загальнотеоретична юридична наука в Україні. Значення вивчення теорії держави та права для підготовки співробітників органів внутрішніх справ. Система учбового курсу теорії держави та права.

Змістовий модуль 1.2. Теорія держави

Тема 2. Поняття, походження і сутність держави.

Розуміння держави в історії державно-правової думки. Поняття держави, її соціальна цінність. Походження держави. Загальне і особливе в походженні держави. Ознаки, що відрізняють державу від самоуправління в первіснообщинному суспільстві. Розвиток держави, її історичні типи. Ознаки, що відрізняють державу від інших організацій суспільства. Правова держава та її основні ознаки. Правова держава і громадянське суспільство.

Тема 3. Держава і політична система суспільства.

Політична система суспільства, її основні функції та елементи. Політична діяльність як основний системоутворюючий фактор в політичній системі суспільства. Політична система України. Місце і роль держави в політичній

системі. Політична і державна влада. Форми взаємодії держави з іншими суб'єктами політичної системи. Суверенітет держави і його зв'язок з суверенітетом народу і національним суверенітетом. Особливості положення держави в політичній системі України.

Тема 4. Форми держави.

Поняття форми держави. Співвідношення форми держави з її сутністю. Форма правління. Монархічна та республіканська форма правління. Їх види і основні риси. Поняття і види форм державного устрою. Унітарна держава, федерація, конфедерація, імперія, їх основні ознаки і особливості. Роль економічних, політичних, національних та інших факторів у виборі форми державного устрою. Поняття державно-правового режиму. Його співвідношення з формою правління, формою державного устрою. Види державно-правових режимів. Особливості елементів форм Української держави.

Тема 5. Механізм та функції держави.

Поняття функцій держави. Взаємозв'язок і взаємозалежність функцій держави, їх розвиток на різних етапах розвитку держави. Класифікація функцій держави. Внутрішні функції держави. Економічні функції і особливості їх здійснення в умовах ринкової економіки. Становлення і збагачення функцій соціального обслуговування. Екологічна функція. Розвиток функцій захисту правопорядку, охорони власності, прав і свобод громадян. Зовнішні функції держави, їх розвиток у сучасному світі. Основні і неосновні функції. Постійні і тимчасові функції держави. Форми і методи здійснення функцій держави. Поняття механізму держави. Механізм держави як система державних організацій. Державні організації: поняття, основні ознаки, види. Поняття державного апарату, його співвідношення з механізмом держави. Принцип розподілу влад і структура державного апарату. Законодавча, виконавча і судова влади, їх соціальне призначення, основи організації і взаємодії. Вимоги до державного апарату в умовах демократичної правової держави. Органи внутрішніх справ у механізмі держави та їх роль у здійсненні державних функцій. Основні напрямки

удосконалення організації і діяльності механізму Української держави та органів внутрішніх справ.

МОДУЛЬ 2

ПРАВО ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Змістовий модуль 2.1. Теоретико-методологічні засади права

Тема 6. Поняття, походження та розвиток права.

Розуміння права в історії державно-правової думки. Поняття права, його соціальна цінність. Право як нормативний регулятор суспільних відносин. Історичні типи права. Функції права. Спеціально-юридичні функції права. Право і управління. Правові форми діяльності держави. Право і державний примус.

Тема 7. Об'єктивне право: поняття, ознаки, принципи, структура.

Поняття права, його відмінні ознаки. Різноманітність визначень права. Об'єктивне право. Сутність, зміст, структура і соціальна цінність об'єктивного права. Право і закон. Принципи права: загальноправові, міжгалузеві, галузеві, принципи інститутів права, їх характеристика. Структура та форми права.

Змістовий модуль 2.2. Внутрішня будова права та зовнішні форми його прояву

Тема 8. Система права та система законодавства.

Поняття системи права, її об'єктивна обумовленість і головні властивості. Системність як особлива властивість права. Норма права, правовий інститут, підгалузь права, галузь права, правовий комплекс як основні структурні елементи системи права; їх характеристика. Основи і принципи побудови і функціонування системи права. Предмет і метод правового регулювання як основи розподілу права на галузі і інститути права. Поняття і зміст системи законодавства, її співвідношення з системою права. Система законодавства України.

Систематизація нормативних актів. Кодифікація і інкорпорація. Систематизація нормативних актів Міністерства внутрішніх справ України.

Тема 9. Норми права та інші соціальні норми.

Поняття соціальних норм. Види соціальних норм і їх особливості. Поняття норми права. Норма права як елемент права. Норма права як загальнообов'язковий стандарт поведінки. Норма права і стаття нормативно-правового акту. Види, структура і ефективність норм права. Співвідношення і взаємодія норм права з іншими соціальними нормами.

Тема 10. Правоутворення та форми права.

Поняття правоутворення. Правотворчість як особлива форма соціального управління. Суб'єкти, принципи і стадії правотворчості. Правотворчість і юридична техніка. Поняття і види форм (джерел) права, їх особливості. Нормативно-правовий акт як основна форма (джерело) права. Види нормативно-правових актів, що регулюють діяльність органів внутрішніх справ. Дія нормативно-правових актів у часі, просторі та по колу осіб.

МОДУЛЬ 3

ПРАВОВА РЕАЛЬНІСТЬ ЯК ПРОЯВ ПРАВОВОГО ЖИТТЯ

Змістовий модуль 3.1. Вплив права на суспільні відносини

Тема 11. Форми реалізації права.

Поняття, форми реалізації норм права. Методи забезпечення реалізації норм права. Виконання як форма реалізації норм права. Використання як форма реалізації норм права. Дотримання як форма реалізації норм права. Соціальний і правовий зміст реалізації норм права. Реалізація норм права у сфері професійної діяльності органів внутрішніх справ.

Тема 12. Застосування права як особлива форма їх реалізації.

Поняття застосування норм права як особливої форми їх реалізації. Суб'єкти і стадії застосування норм права. Вимоги правильного застосування норм права. Акти застосування норм права. Прогалини в законодавстві і шляхи їх усунення. Аналогія права і аналогія закону. Юридичні колізії та шляхи їх вирішення. Особливості застосування норм права органами внутрішніх справ. Вимоги правильного застосування норм права органами внутрішніх справ. Акти застосування норм права, що видаються органами внутрішніх справ.

Тема 13. Тлумачення норм права і його значення в діяльності ОВС.

Поняття, необхідність і цілі тлумачення нормативно-правових актів. Види і способи тлумачення норм права. Акти тлумачення норм прав, поняття і класифікація. Тлумачення правових норм в правозастосовчій діяльності. Тлумачення норм права, що здійснюється працівниками органів внутрішніх справ.

Тема 14. Правові відносини.

Поняття і основні риси правових відносин. Види правовідносин і критерії їх класифікації. Склад і зміст правовідносин. Поняття і види суб'єктів правовідносин. Правосуб'єктність: правоздатність, дієздатність, деліктоздатність. Органи внутрішніх справ як суб'єкт правовідносин. Поняття та види суб'єктів правовідносин. Поняття та види об'єктів правовідносин. Юридичні факти: поняття і класифікація. Особливості правовідносин за участю органів внутрішніх справ.

Змістовий модуль 3.2. Право та його роль у забезпеченні законності й правопорядку

Тема 15. Правова поведінка.

Соціальна поведінка і її види. Нормативна поведінка. Право і поведінка. Правова поведінка: поняття, ознаки, структура. Види і співвідношення з іншими видами соціальної поведінки. Поняття і ознаки правомірної поведінки. Правові наслідки правомірної поведінки. Стимулювання і заохочення правомірної поведінки, засоби

її охорони і захисту. Правопорушення: поняття і ознаки. Види правопорушень. Професійна правова поведінка співробітників органів внутрішніх справ.

Тема 16. Правова свідомість та правова культура.

Право. Правосвідомість і духовне життя суспільства. Структура правосвідомості. Джерела формування правосвідомості. Правова ідеологія і правова психологія, їх співвідношення. Види правової свідомості. Правова культура. Структура та види правової культури. Професійна правосвідомість та правова культура співробітників органів внутрішніх справ.

Тема 17. Юридична відповідальність.

Юридична відповідальність: поняття, ознаки. Види юридичної відповідальності. Перспективна юридична відповідальність. Ретроспективна юридична відповідальність. Підстави притягнення та звільнення від юридичної відповідальності. Функції юридичної відповідальності. Принципи юридичної відповідальності і їх характеристика. Поняття дисципліни і її види. Суспільний порядок і правопорядок: поняття, зміст і співвідношення.

Тема 18. Державна дисципліна, законність та правопорядок.

Державна дисципліна: поняття і форми виявлення (трудова, планова, фінансова, виробнича і т.п. дисципліна). Поняття законності і її зміст. Принципи законності. Нормативно-правова основа законності. Гарантії законності. Законність як конституційний принцип організації і діяльності ОВС. Роль ОВС у охороні і зміцненні законності і правопорядку.

Тема 19. Правове регулювання та його механізм.

Поняття і форми правового впливу на суспільні відносини. Правове регулювання: поняття, предмет, метод, межі. Стадії процесу правового регулювання. Типи правового регулювання. Механізм правового регулювання: поняття, основні елементи, їх зв'язок і взаємодія. Ефективність механізму

правового регулювання. Особливості механізму правового регулювання у сфері діяльності органів внутрішніх справ.

Тема 20. Правовий статус особи і роль ОВС в його забезпеченні.

Людина, особа, громадянин. Поняття і основні елементи правового статусу особи. Діяльність органів внутрішніх справ як елемент системи гарантій здійснення прав, свобод і обов'язків громадян. Основні напрямки діяльності органів внутрішніх справ по забезпеченню здійснення прав, свобод і обов'язків громадян. Підстави і межі втручання працівників органів внутрішніх справ в процес здійснення громадянами їх прав, свобод і обов'язків.

МОДУЛЬ 4

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ТЕОРІЇ ПРАВОВИХ СИСТЕМ.

СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ ПРО ДЕРЖАВУ І ПРАВО

Змістовий модуль 4.1. Основні правові системи сучасності

Тема 21. Правова система: поняття та характеристика елементів.

Правова система. Співвідношення правової системи і системи права. Статичні елементи правової системи. Динамічні елементи правової системи. Юридична практика в правовій системі. Правова система України та перспективи її розвитку.

Тема 22. Основні правові системи сучасності.

Порівняльне правознавство як наука. Різноманітність сучасних правових систем: поняття та види. Романо-німецька правова сім'я і її особливості. Структура і джерела англосаксонського права. Мусульманське право. Інші правові системи.

Змістовий модуль 4.2. Основні сучасні концепції про державу та право

Тема 23. Основні державно-правові вчення XX століття.

Причини розмаїття сучасних концепцій про державу та право. Загальна характеристика сучасних правових концепцій. Юридичний позитивізм. Відроджене природне право та його напрямки. Нормативізм Г.Кельзена. Соціологічна юриспруденція та її напрямки. Теорія інтегративної юриспруденції. Інші теорії. Загальна характеристика сучасних концепцій держави. Теорія правової держави. Теорія держави „загального добробуту”. Теорія еліт. Теорія плюралістичної та елітарної демократії. Теорія соціальної держави. Інше концепції. Використання сучасних концепцій держави та права при розбудові Української державності.

6.2. Плани семінарських (практичних, лабораторних) занять

МОДУЛЬ 1

ВСТУП ДО ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВИ

Змістовий модуль 1.1. Наукознавчі питання теорії держави і права

ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ, МЕТОД ТА ФУНКЦІЇ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

ПЛАН

- 1.** Місце теорії держави та права в системі юридичних наук. Характеристика предмету науки ТДП.
- 2.** Методологія науки теорії держави та права. Характеристика окремих методів дослідження.
- 3.** Основні функції науки ТДП. Роль загально-теоретичних знань у процесі підготовки співробітників органів внутрішніх справ.

Література до теми:

Основна: [1, 14, 15, 16, 21, 30, 34]

Додаткова: [11, 25, 41, 42, 85, 120, 129, 134, 154, 170, 275, 304, 313, 314, 315]

Основні терміни та поняття:

Система юридичних наук. Предмет ТДП. Метод ТДП. Метод аналізу синтезу. Спеціально-юридичний метод. Статистичний метод. Системно-функціональний метод. Метод історизму. Функції ТДП. Прогностична функція. Евристична функція. Політична функція.

Методичні вказівки:

До першого питання. Слід звернути увагу на те, що предмет теорії держави та права необхідно відрізнити від предмету правознавства. Об'єктом дослідження в даному випадку залишаються держава і право як найбільш значущі соціально-правові явища. При цьому предметом теорії держави та права являються загальні та специфічні закономірності виникнення, розвитку та функціонування держави та права.

До предмету дослідження не входять конкретні події державно-правової дійсності, але в результаті їх узагальнення уявляється можливим пізнати закономірності розвитку окремих правових явищ та правової системи в цілому.

Тому даною юридичною наукою широко використовуються здобутки галузевих та інших юридичних наук, які також підлягають подальшому узагальненню та обробці.

До другого питання. В даному питанні необхідно запам'ятати, що означає слово метод, як розуміти термін "методологія науки". В цілому, як і всякою іншою наукою, теорією держави та права використовується цілий комплекс методів, за допомогою яких відбувається процес наукового пізнання. Так, вченими теоретиками держави та права використовуються методи аналізу та синтезу, спеціально-юридичний, статистичний, системно-функціональний, історизму та інші.

У ході ознайомлення з ними необхідно чітко уявляти, що означає кожний з цих методів, як вони співвідносяться, яким чином використовуються для вирішення тих чи інших науково-пізнавальних задач.

До третього питання. Кожна наука, в тому числі і теорія держави та права, виконує в соціальному середовищі цілий ряд функцій, в результаті чого ми можемо спостерігати вплив наукових знань на різні сфери суспільного життя. Цей вплив дуже різноманітний, тому необхідно виділяти ряд функцій - напрямів впливу системи наукових знань на соціальне середовище: прогностична, евристична, методологічна, виховна тощо.

Окремо слід висвітлити роль загально-теоретичних знань для формування правової культури співробітників органів внутрішніх справ. Загальні відомості про державу, державно-правову дійсність, окремі правові явища (норма, закон, правопорушення, правовідносини) дають можливість вільно орієнтуватись у сфері впливу права, приймати на високо професійному рівні справедливі рішення, роз'яснювати необхідність правомірної поведінки для інших осіб.

Змістовий модуль 1.2. Теорія держави

ТЕМА 2. ПОНЯТТЯ, ПОХОДЖЕННЯ І СУТНІСТЬ ДЕРЖАВИ

ПЛАН

1. Характеристика окремих концепцій походження держави.
2. Поняття та основні ознаки держави.
3. Причини, що сприяли процесу формування державних інститутів влади.
4. Особливості виникнення держави у різних народів.

Література до теми:

Основна: [1, 13, 14, 15, 16, 20, 21, 22, 30, 34]

Додаткова: [11, 35, 41, 42, 54, 120, 130, 136, 141, 150, 170, 185, 187, 200, 228, 279, 313, 314, 315, 339]

Основні терміни та поняття:

Держава. Ознаки держави. Концепції походження держави. Теологічна концепція. Договірна теорія. Патріархальна теорія. Теорія насильства. Космічна теорія. Інститути влади.

Методичні вказівки:

До першого питання. Слід відзначити, що у сучасному державознавстві склалось декілька основних підходів до розуміння державної організації суспільства, але найбільш поширеним залишається інтегративний підхід, який дозволяє всебічно охарактеризувати державу. Абсолютизація однієї із ознак держави складає лише частково її характеристику. У ході відповіді необхідно зупинитися на характеристиці кожної окремо взятої ознаки, пояснити, що означає суверенність державної влади, політичний характер, територіальність, розкрити призначення держави в сучасному суспільстві тощо.

До другого питання. Виникнення держави розглядається представниками різних галузей наукових знань. В межах теорії держави ця проблематика висвітлюється на рівні її концептуального бачення. Питання виникнення державності осмислювалися ще в період до нашої ери, коли не було чіткої системи наукових знань, а уявлення про державу і право мали релігійно-міфологічний характер. За цей період склалась ціла низка вчень, що пояснювали питання виникнення, розвитку, соціального призначення держави. У ході підготовки до семінару необхідно зупинитися на теологічній, договірній, космічній, органічній теоріях, розкрити їх зміст та назвати представників, що відстоювали ту чи іншу точку зору.

До третього та четвертого питання. Розкриваючи причинні зв'язки щодо формування державної влади, системи відповідних органів, політизації соціального управління тощо, необхідно зазначити, що на процес виникнення держави впливали різні чинники, які умовно можна розподілити на групи /військові, економічні, організаційні, інтелектуальні/. Однак, у кожного народу був свій шлях одержавлення, що говорить про певні особливості цього процесу у

кожному конкретному випадку. Слід проаналізувати етапи формування державності у давніх слов'ян, народів інків, майя, де поряд із загальними причинами виникнення держави існували й особливі.

Певні відмінності процесу державотворення у різних народів дають можливість говорити про форми, які були описані Енгельсом у роботі "Виникнення сім'ї, приватної власності і держави". Цю роботу необхідно проаналізувати у ході самостійної підготовки та зробити необхідні записи до семінару.

ТЕМА 3. ДЕРЖАВА І ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА СУСПІЛЬСТВА

ПЛАН

- 1.** Політична і державна влада. Поняття та структура політичної системи суспільства.
- 2.** Роль держави в політичній системі суспільства.
- 3.** Характеристика держави України як суб'єкта політичної системи.

Література до теми:

Основна: [1, 10, 11, 15, 21, 30, 34]

Додаткова: [11, 25, 42, 75, 94, 120, 150, 170, 200, 282, 295, 329, 347]

Основні терміни та поняття:

Влада. Державна влада. Політична влада. Політична система суспільства. Суб'єкти політики. Політичні норми. Політичні принципи. Політичні функції. Політичний процес. Політичний режим. Політична особа. Політична свідомість. Політична культура.

Методичні вказівки:

До першого питання. При підготовці до семінарського заняття необхідно звернути увагу на розуміння таких термінів: влада, політична влада, державна влада, владні відносини, забезпеченість можливістю застосування примусу.

Слід запам'ятати, що владні відносини – це відносини підпорядкування, в яких один суб'єкт може нав'язати свою волю іншому суб'єкту. Якщо такі відносини функціонують в сфері політики, то вони називаються відповідно політичними.

В політичній, а також юридичній літературі існують різні точки зору щодо розуміння політики, політичних відносин та політичної системи суспільства. Необхідно взяти за основу одне із запропонованих на лекції або в підручнику визначень та вміти його пояснювати, характеризувати.

Наприклад, політична система суспільства розглядається в вузькому та широкому значенні. В першому аспекті вона уявляється лише як сукупність суб'єктів політики, а в другому як складне утворення, що складеться з матеріальних та нематеріальних компонентів. Саме ці компоненти наповнюють змістовно структуру політичної системи суспільства.

***До другого питання.** Для того, щоб розкрити роль держави в політичній системі суспільства, необхідно проаналізувати її основні властивості, завдяки яким вона набуває ролі основного суб'єкта політичної системи. Слід зауважити, що серед всіх суб'єктів лише держава володіє таким міцним апаратом управління, який наділений широкими правами у питаннях застосування примусу. Лише державні органи розпоряджаються такими значними фінансами та матеріальними ресурсами для реалізації загальнодержавних /внутрішніх, зовнішніх/ політичних програм.*

Якщо проаналізувати й інші риси держави та її органів, то виявиться, що по відношенню до політичних партій, громадських організацій вона займає пріоритетне положення, що визначає її роль та місце в політичній системі суспільства.

***До третього питання.** Слід відзначити, що формування політичної системи сучасної України почалося з прийняттям Декларації про державний суверенітет від 16 липня 1990 року та Акту проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року. Ці документи необхідно детально опрацювати, особливо для роз'яснення поняття суверенітету, джерела державної влади. Крім цього, необхідно обов'язково скористатися текстом Конституції України.*

Важливим моментом на шляху розвитку української державності та становлення демократії був етап відмови від однопартійної системи та поворот у бік політичного плюралізму. Такий напрям розвитку, з одного боку, створює умови для формування правової держави як гаранта стабільності, соціального прогресу, а з другого - покладає на всіх учасників політичних відносин (перш за все на органи держави, на державу в цілому) додаткові обов'язки та відповідальність. У ході підготовки до відповіді слід визначити основні завдання, що стоять перед державою у політичній сфері (законність, правопорядок, охорона власності, міжнародні відносини тощо), а також напрямки розвитку системи України.

ТЕМА 4. ФОРМИ ДЕРЖАВИ

ПЛАН

1. Форма держави: поняття та критерії оцінки.
2. Форма правління та її види.
3. Форма державного устрою та його види.
4. Державно-правовий режим та його види.
5. Особливості елементів форми Української держави.

Література до теми:

Основна: [1, 20, 21, 26, 30, 34]

Додаткова: [2, 11, 17, 31, 33, 87, 89, 185, 187, 190, 201, 218, 230, 236, 238, 258, 295, 298, 329]

Основні терміни та поняття:

Форма держави. Форма правління. Монархія. Абсолютна монархія. Обмежена монархія. Республіка. Аристократична республіка. Демократична республіка. Президентська республіка. Парламентська республіка. Квзіпрезидентська республіка. Форма державного устрою. Унітарна держава. Федерація.

Конфедерація. Імперія. Державно-правовий режим. Демократичний державно-правовий режим. Антидемократичний державно-правовий режим.

Методичні вказівки:

До першого питання. Відповідь на перше питання семінарського заняття доцільно розпочати з визначення поняття "форма держави". Потім необхідно перерахувати елементи форми держави: форма правління, форма державного устрою, форма державно-правового режиму, дати визначення кожному із елементів.

Завершуючи розгляд цього питання, доцільно розкрити історичний процес формування поняття "форми держави", починаючи з античного світу, в епоху середньовіччя та в період підготовки та проведення буржуазних революцій в країнах Західної Європи. При закінченні відповіді необхідно підкреслити, що категорія "форма держави" є однією з найважливіших і ємних понять сучасного державознавства.

До другого питання. Відповідь необхідно розпочати з сучасного визначення поняття форми правління, потім дати визначення і характеристику монархічної форми правління та її різновидів: абсолютна монархія та обмежена монархія. Дати характеристику правління та навести приклади існування таких різновидів в минулому та в сучасний період. Одночасно необхідно звернути особливу увагу на різновиди обмеженої монархії - дуалістичну та конституційну.

Дати визначення республіки. Назвати різновиди республіки - аристократична та демократична і дати визначення кожній. Охарактеризувати різновиди демократичної республіки - президентську та парламентську. Назвати ознаки президентської та парламентської республік. Охарактеризувати республіку зі змішаною формою правління. Навести приклади та дати характеристику сучасних республік.

До третього питання. Відповідь на третє питання доцільно розпочати з визначення поняття "форма державного устрою". Одночасно необхідно підкреслити, що в залежності від форми державного устрою всі держави поділяються на прості /унітарні/ та складні /федерації, конфедерації, імперії/.

Дайте визначення кожному поняттю та назвіть основні ознаки, які є критерієм їх поділу. Наведіть приклади сучасних держав і спробуйте дати їм характеристику в залежності від форми державного устрою.

До четвертого питання. При відповіді на четверте питання доцільно спочатку дати визначення поняття державно-правового режиму та його різновидів: демократичного та антидемократичного.

Охарактеризуйте демократичний державно-правовий режим та його різновиди: режим парламентської демократії, демократично-ліберальний, національно-демократичний.

Розкрийте сутність поняття антидемократичного правового режиму та його різновидів: авторитарного, тоталітарного, військово-диктаторського, фашистського. Зробіть спробу назвати їх спільні риси та особливості кожного.

До п'ятого питання. При відповіді на п'яте питання охарактеризуйте особливості елементів форми Української держави. Іншими словами, потрібно охарактеризувати Україну з точки зору форми правління, державного устрою та державно-правового режиму.

ТЕМА 5. МЕХАНІЗМ ТА ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

ПЛАН

- 1.** Поняття, ознаки та класифікація функцій держави.
- 2.** Форми і методи забезпечення функцій держави.
- 3.** Механізм держави та характеристика його складових елементів.
- 4.** Поняття, ознаки та види органів держави.
- 5.** Місце ОВС в механізмі держави та їх роль в забезпеченні державних функцій.

Література до теми:

Основна: [1-6, 8, 9, 10, 21, 26, 28, 30]

Додаткова: [39, 48, 61, 68, 77, 83, 95, 96, 98, 99, 140, 146, 150, 151, 161, 174, 183, 205, 208, 211, 226, 233, 242, 256, 277, 308, 311, 328, 338, 341]

Основні терміни та поняття:

Функції держави. Види функцій держави. Основні і неосновні функції держави. Постійні і тимчасові функції держави. Внутрішні і зовнішні функції держави. Форми здійснення функцій держави. Методи здійснення функцій держави.

Механізм держави. Державний апарат. Державна установа. Державні підприємства.

Апарат держави. Види органів держави і критерії їх класифікації. Основні принципи організації та діяльності апарату держави в сучасних умовах.

Методичні вказівки:

До першого питання. Відповідь на перше питання семінарського заняття доцільно розпочати з визначення поняття "функції держави". Далі варто підкреслити, що головні цілі і завдання держави на тій чи іншій стадії її розвитку обумовлюються економічними, політичними, соціальними та іншими умовами її існування. Функції держави здійснюються та розвиваються відповідно до тих завдань, що належить виконувати державі у конкретних історичних умовах.

На прикладі конкретних держав розкрити динаміку виникнення, здійснення і розвитку окремих функцій держави.

Розкрити критерії та підстави класифікації функцій держави. Далі доцільно дати характеристику основних та неосновних, постійних та тимчасових, внутрішніх і зовнішніх функцій держави. Особливу увагу потрібно звернути на останню групу функцій держави. При характеристиці внутрішніх функцій держави потрібно дати загальну характеристику та розкрити особливості економічної, культурно-виховної функцій, функції соціального обслуговування населення, охорони і захисту всіх форм власності, охорони правопорядку, прав і свобод людини і громадянина, екологічної та інших функцій держави.

При характеристиці зовнішніх функцій держави розкрити доцільну функцію захисту державного суверенітету, міжнародного співробітництва з іншими державами, міжнародними організаціями та світовим співробітництвом в

цілому. Особливу увагу необхідно приділити функції підтримки миру регіоні та боротьби за мирне співіснування держав різного напрямку орієнтації.

До другого питання. При відповіді на друге питання доцільно розкрити поняття форм здійснення функцій держави. Особливу увагу потрібно приділити правовим формам здійснення функцій держави – правотворчій, управлінській та правоохоронній.

При розкритті методів здійснення функцій держави потрібно охарактеризувати всі існуючі засоби, способи і прийоми, за допомогою яких здійснюються спеціальні види діяльності держави по реалізації її функцій.

До третього питання. Відповідь на третє питання семінарського заняття доцільно розпочати з визначення поняття "механізм держави". Далі потрібно назвати види державних організацій і дати кожному коротку характеристику: органу держави, державній установі, державному підприємству.

До четвертого питання. Відповідь на четверте питання бажано розпочати з визначення поняття "державний орган". Визначте критерії розподілу органів держави на види. Далі необхідно розкрити особливості первинних та вторинних органів, утворення виборних та призначуваних органів, функції центральних і місцевих органів.

Особливу увагу потрібно приділити органам, які класифікуються за напрямками державної діяльності: законодавчі, виконавчі, судові та контрольно-наглядові органи.

До п'ятого питання. Це питання семінарського заняття пов'язане з аналізом визначення місця ОВС в механізмі держави та їх ролі в забезпеченні функцій Української держави. Необхідно розкрити особливості правоохоронної та правозастосовчої форми методів діяльності ОВС.

Особливу увагу необхідно приділити розділу 1 та статтям 10 і 11 другого розділу зазначеного закону. Це дозволить більш чітко усвідомити роль міліції, як найбільш чисельного структурного підрозділу системі МВС у механізмі держави.

МОДУЛЬ 2

ПРАВО ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Тема 6. ПОНЯТТЯ, ПОХОДЖЕННЯ І РОЗВИТОК ПРАВА

ПЛАН

1. Передумови походження та етапи формування права. Історичні типи права та їх характеристика.
2. Сутність та зміст права.
3. Характеристика функцій права.

Література до теми:

Основна: [17, 19, 24, 25, 28, 30]

Додаткова: [89, 90, 102, 105, 108, 121, 128, 135, 143, 148, 191, 194, 226, 231, 237, 260, 270, 311, 313, 316]

Основні терміни та поняття:

Право. Виникнення права. Історичні типи права. Сутність права. Зміст права. Основні ознаки права. Загально-соціальні функції права. Спеціально-юридичні функції права. Об'єктивне і суб'єктивне право. Приватне і публічне право. Матеріальне і процесуальне право. Регулятивне та охоронне право.

Методичні вказівки:

Пристаючи до вивчення даної теми, необхідно пам'ятати, що право, як і держава, є соціальним феноменом. Це складне, багатогранне явище. Погляди на право, його місце і роль в соціальному житті змінювалися по мірі розвитку самого суспільства.

До першого питання. Відповідь на перше питання доцільно розпочати з історичних передумов виникнення права. Далі охарактеризувати етапи процесу

формування права: етап кулачного права, етап застосування правових звичаїв та правових прецедентів, етап формування юридичного /позитивного/ права.

Після розкриття зазначених понять, доцільно перейти і дати визначення поняття "історичний тип права". Дати характеристику кожному історичному типу права: рабовласницькому, феодальному, буржуазному, соціалістичному, сучасному праву соціально-демократичного спрямування.

До другого питання. Розкриття другого питання семінарського заняття доцільно розпочати з визначення сутності права, яка формується об'єктивними умовами життя суспільства, визначає його головну ідею та соціальне призначення. При розкритті змісту права доцільно підкреслити, що це поняття розкривається через сукупність нормативно-правових приписів, за допомогою яких здійснюється регулювання суспільних відносин і зміст права є проявом сутності права.

При відповіді на друге питання, досліджуються різні школи і теорії не стільки з позиції походження права, скільки в зв'язку з питанням виявлення його сутності. Тому ці концепції тут отримують більш глибоке і певне обґрунтування. Передусім треба показати, що методологія праворозуміння тісно пов'язана з філософськими проблемами. Найбільш фундаментальними доктринами, що сформувалися на основі філософського ідеалізму, виступають природно-правова теорія і юридичний позитивізм, в рамках якого склалися трохи відмінних один від одного напрямів. Дайте всім цим школам детальну характеристику. Укажіть на їх переваги і недоліки. Проаналізуйте також погляди марксистів (матеріалістичний тип праворозуміння) на природу права. Необхідно пригадати, що мається на увазі під сутністю як філософським поняттям, і пояснити, що означає сутність права. Зверніть увагу на класове і загальнолюдське в праві. Роз'ясніть, чому виділяють об'єктивне і суб'єктивне право. Зробіть висновок, що ж таке сутність права. Підкресліть, що для її повного розкриття необхідно показати соціальну чинність і роль права в різних сферах суспільного життя.

До третього питання. Сутність і зміст права характеризується також функціями права. Потрібно дати визначення функцій права. Потім необхідно

назвати основні види функцій права та дати їм характеристику . При характеристиці загально-соціальних функцій права потрібно дати характеристику політичної, економічної, виховної, ідеологічної функцій права. При характеристиці спеціально-юридичних функцій права доцільно розкрити особливості регулятивної та охоронної функцій. Розкрити різновиди охоронної функції права.

Тема 7. ОБ'ЄКТИВНЕ ПРАВО: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ПРИНЦИПИ, СТРУКТУРА.

ПЛАН

1. Різноманітність визначень права. Поняття об'єктивного права, його відмінні ознаки.
2. Структура і соціальна цінність об'єктивного права.
3. Право і закон. Спільні та відмінні риси.
4. Основні принципи права.

Література до теми:

Основна: [1, 13, 17, 18, 19, 25, 28]

Додаткова: [9, 10, 65, 120, 133, 139, 142, 147, 202, 209, 210, 226, 231, 241, 260, 275, 276, 285, 299, 305, 306, 307, 309]

Основні терміни та поняття:

Право. Праворозуміння. Ознаки права. Нормативність права. Формальне визначення права. Системність права. Сутність права. Класовий підхід до сутності права. Загальносоціальний підхід до сутності права. Об'єктивне право. Суб'єктивне право. Закон. Співвідношення права і закону. Концепція природного права. Позитивізм. Принципи права. Загальноправові, міжгалузеві і галузеві принципи. Класифікація права.

Методичні вказівки:

До першого питання. При відповіді на перше питання передусім потрібно вказати, що в сучасному суспільствознавстві термін "право" може вживатися як в юридичному, так і неюридичному значенні. Юридична наука також використовує даний термін в декількох значеннях. Приведіть приклади такого вживання. Покажіть, що в юридичній науці розуміється під правом. Поясніть, чому існують відмінності в розумінні права. Проаналізуйте термін "праворозуміння".

Перерахуйте основні ознаки права, які допомагають охарактеризувати це соціальне явище. Розгляньте кожну ознаку. Аналіз поняття "право" необхідно завершити його визначенням. Приведіть декілька визначень права, викладених в роботах відомих правознавців, наприклад, С.С.Алексєєва, В.К.Бабаєва, В.В.Копєйчикова, В.О.Котюка, В.В.Лазарева, Р.З.Лівшиця, В.С.Нерсесянца, та ін.

Укажіть, в чому їх відмінності. Дайте оцінку цим визначенням. Поясніть свій погляд на дану проблему: якого визначення права Ви дотримуетесь. Аргументуйте свою позицію.

До другого питання. Це питання семінарського заняття доцільно розпочати з визначення структури права як внутрішньої побудови права, існування права як об'єктивного та суб'єктивного, матеріального та процесуального, регулятивного та охоронного, приватного та публічного права. Висвітлюючи цінність об'єктивного права, необхідно звернути увагу на один з підходів до праворозуміння, а саме аксіологічний, і пов'язати з предметом розгляду.

До третього питання. Це питання поглиблює знання, отриманні при підготовці попередніх питань. Покажіть, з точки зору якого підходу до права розрізняються "право" і "закон". Дослідіть, в чому складається значення ідеї співвідношення права і закону. Виявіть, яке значення для науки і політико-правової практики має дана відмінність.

До четвертого питання. При відповіді на четверте питання необхідно пам'ятати, що термін "принцип" (від лат. - основа, початок) означає основу устрою, дії, діяльності. Дайте визначення, що являють собою принципи права. Зверніть увагу, що вони характеризують сутність права. Покажіть, що принципи права поділяються на загальноправові, галузеві, міжгалузеві та

принципи інститутів права. Поясніть, чому прийнято такий поділ даних принципів. Розгляньте загальноправові принципи більш детально.

Змістовий модуль 2.2. Внутрішня будова права та зовнішні форми його прояву

Тема 8. СИСТЕМА ПРАВА ТА СИСТЕМА ЗАКОНОДАВСТВА

ПЛАН

1. Поняття системи права, її структурні елементи, співвідношення з правовою системою.
2. Система законодавства: поняття, структура.
3. Система права і система законодавства: співвідношення і взаємозв'язок.
4. Систематизація законодавства: поняття, види.

Література до теми:

Основна: [15, 17-21, 24, 26, 29, 30]

Додаткова: [19, 39, 58, 119, 127, 155, 170, 177, 195, 287, 324, 330, 346]

Основні терміни та поняття:

Система права. Юридична норма. Інститут права. Галузь права, підгалузь права. Регулятивні інститути права. Установчі інститути права. Охоронні інститути права. Конституційне (державне) право. Адміністративне право. Цивільне право. Цивільно-процесуальне право. Типи правового регулювання. Загальнодозвільний і заборонений типи правового регулювання. Правовий режим. Правова система. Система законодавства. Горизонтальна (галузева) будівля системи законодавства. Загальноправовий класифікатор галузей законодавства. Вертикальна (ієрархічна) будівля системи законодавства. Федеративна побудова системи законодавства. Комплексна система законодавства.

Методичні вказівки:

До першого питання. При відповіді на перше питання семінарського заняття варто почати з визначення поняття "система права". Важливо підкреслити, що системність виступає загальною властивістю для всіх типів права. Поряд із поняттям "системність" (права) у юриспруденції існує поняття "систематизація" (систематика) правових норм, нормативно-правових актів. Це різні поняття. Нагадайте, що право в суспільстві виступає насамперед як сукупність утворених і тих, що охороняються державою, норм. Акцнтуйте, що вони являють собою не хаотичне, випадкове накопичення, а узгоджену, взаємозалежну цілісність, тобто систему. Зробіть висновок, що в суспільстві утвориться цілісна, автономна, динамічна, але в той же час стабільна сукупність взаємопогоджуваних норм. Охарактеризуйте такі основні риси системи права, як: а) розходження її елементів; б) їхня єдність і узгодженість; в) об'єктивний характер системи права; г) її обумовленість. Особо виділіть і прокоментуйте, по яких ознаках відрізняються норми права і чим визначається їхня єдність. Назвіть структурні елементи системи права, якими є: а) норма права; б) інститут права; в) підгалузь права; г) галузь права. Сформулюйте визначення перерахованих понять. Поясніть, які елементи в системі права можна виділити при генетичному й історичному підході. Стисло охарактеризуйте природне і позитивне право; звичаєве, прецедентне, договірне право і право законів. Розкрийте значення структурного підходу у вивченні системи права. Резюмуйте, яка структура системи права визначається найбільш оптимальною для сучасної юридичної теорії і практики. Виділіть, що в якості критерію розподілу права на галузі й інститути виступають предмет і метод правового регулювання.

Дайте визначення галузі права. Перерахуйте, які галузі права традиційно склалися в Україні. Зверніть увагу, які галузі, що формуються, можна виділити в сучасних умовах. Дайте стисло загальну характеристику основних галузей права. При цьому важливо показати, що кожна галузь має свою специфіку, свій предмет і метод правового регулювання, займає певне місце в системі права.

Дайте визначення інституту права. Перерахуйте його види. Стисло охарактеризуйте ці інститути. Розтлумачте, що варто розуміти під субінститутом права, як співвідноситься між собою інститут і субінститут.

Надалі нагадайте, що розуміється під системою права. Підкресліть, що категорія "правова система" є більш широким, комплексним поняттям. Акцентируйте, що дане поняття є децю новим для вітчизняної науки. Поясніть, чому комплексну оцінку всієї юридичної сфери виражає саме ця категорія. Дослідіть елементи правової системи. Необхідно співставити, як трактують поняття "правова система" найбільші вітчизняні правознавці, що спеціалізуються в даній галузі (див. роботи: **С.С.Алексєєва, А.М.Васильєва, В.Н.Кудряцева, Н.І.Матузова, П.М.Рабіновича і ін.**). Закінчити відповідь слід визначенням "правової системи". Зробіть висновок, як співвідносяться між собою поняття "система права" і "правова система".

До другого питання. При висвітленні другого питання семінарського заняття охарактеризуйте систему законодавства в широкому і вузькому розумінні. Зверніть увагу на відмінності в цих підходах. Охарактеризуйте види структури системи законодавства: вертикальну (субординаційну), горизонтальну (галузеву) та федеративну. Вкажіть їх переваги та недоліки.

До третього питання. Відповідь на третє питання цієї теми дозволяє виявити взаємозв'язок і співвідношення системи права і системи законодавства. Дайте визначення даних категорій. Підкресліть, що це тісно взаємозалежні, але в той же час самостійні поняття. Вони виступають двома сторонами однієї сутності і співвідносяться між собою як зміст і форма. (Пригадайте, що означають загальнофілософські категорії "зміст" і "форма"). Поясніть, що система права подає внутрішню структуру права як такого, а система законодавства виражає будівлю джерел права, тобто є сукупністю нормативно-правових актів. У такий спосіб система законодавства постає зовнішнім вираженням системи права. Підкресліть і доведіть, що по суті вони не можуть існувати в суспільстві одне без одного. Водночас між ними є певні розходження. Виділіть ці розходження. Аргументуйте, чому встановлення правильного співвідношення між системою

права і системою законодавства вважається найважливішим завданням як правової теорії, так і юридичної практики.

ТЕМА 9. НОРМИ ПРАВА ТА ІНШІ СОЦІАЛЬНІ НОРМИ

ПЛАН

1. Поняття і види соціальних норм.
2. Норми права і норми моралі – їх взаємозв'язок та взаємодія.
3. Норма права: поняття, структура, види.
4. Співвідношення норми права та статті нормативно-правового акту.
5. Ефективність норм права.

Література до теми:

Основна: [15, 17-21, 26, 28, 29, 30]

Додаткова: [4, 13,14, 18, 43, 44, 47, 58, 89, 92, 139, 212, 234]

Основні терміни та поняття:

Соціальні норми. Норми моралі. Звичайі. Традиції. Корпоративні норми. Релігійні норми. Технічні норми. Норми права. Структура норми права. Гіпотеза. Диспозиція. Санкція. Стаття нормативно-правового акту. Ефективність норм права.

Методичні вказівки:

До першого заняття. При підготовці до першого питання слід враховувати те, що в юридичній науці розрізняють дві групи норм - соціальні та технічні. При цьому необхідно пам'ятати про те, що під технічними нормами розуміються всі несоціальні норми (екологічні, біологічні та інші). Правознавці не займаються технічними нормами - це не їх завдання. Але їм потрібно чітко відрізняти технічні норми від соціальних, встановити тут особливості, відмінності та об'єктивні критерії. Слід також пам'ятати, що деякі технічні норми знаходять своє закріплення в правових актах і тоді вони стають техніко-правовими.

Необхідно також перерахувати види соціальних норм, дати їх визначення, критерії поділу по видам.

До другого питання. Висвітлення другого питання плану потрібно розпочати з визначення моралі, з різних підходів до розуміння права, показати ті ознаки, що характеризують єдність моралі та права (наприклад: 1. Право і мораль переслідують у кінцевому випадку одні цілі. 2. У права та моралі один і той же об'єкт регулювання - суспільні відносини 3. Право і мораль визначають кордони можливих вчинків та інші). Крім єдності моралі та права слід визначити відмінності цих явищ. Після цього необхідно показати взаємодію моралі та права. Також по-другому питанню необхідно знати такі терміни: правова презумпція, правова аксіома та правова фікція.

До третього питання. Необхідно розпочати з чіткого визначення поняття правової норми, охарактеризувати основні ознаки правової норми, що відрізняють її від інших соціальних норм. При розкритті структури правової норми необхідно чітко розрізняти гіпотезу, диспозицію, санкцію, їх види (наприклад, гіпотези прості і складні, абстрактні та казуїстичні), для чого необхідно спиратись на нормативно-правовий матеріал (Кримінальний, Цивільний, Адміністративний та інші кодекси). Класифікацію правових норм слід здійснювати в залежності від підстав (функціональна роль, предмет правового регулювання інші).

До четвертого питання. Має важливе не лише наукове, але й практичне значення. Якщо змішувати поняття норми права, що відноситься до змісту права, з поняттям статті нормативно-правового акту, що відноситься до зовнішньої форми виразу права, то їх ототожнювання призведе до невірного розуміння внутрішньої будови юридичної норми. Тому слід чітко визначити основні випадки співвідношення норми права та статті нормативно-правового акту, а також знати способи викладення норм права в статтях НПА: прямий, відсилочний, бланкетний.

До п'ятого питання. Слід перш за все, дати визначення ефективності норм права, а потім охарактеризувати залежність ефективності від поведінки суб'єктів. Необхідно пам'ятати, що в юридичній літературі деякі автори

розділяють поняття ефективності на два моменти (ефективність цілі та ефективність механізму реалізації), що дає привід для дискусії.

ТЕМА 10. ПРАВОУТВОРЕННЯ ТА ФОРМИ ПРАВА

ПЛАН

1. Поняття правоутворення та правотворчості, їх відмінності.
2. Правотворчість: суб'єкти, види, стадії, юридична техніка.
3. Форми (джерела) права та їх особливості.
4. Дія нормативних актів у часі, у просторі та по колу осіб.
5. Нормотворчість і форми (джерела) права в системі ОВС.

Література до теми:

Основна: [15, 17-21, 25, 26, 28, 29, 30]

Додаткова: [73, 76, 80, 89, 101, 118, 131, 139, 182, 192, 199, 206, 212, 267, 311, 324, 342]

Основні терміни та поняття:

Правоутворення. Правотворчість. Принципи правотворчості. Стадії правотворчості. Юридична техніка. Суб'єкти правотворчості. Форми (джерела) права. Нормативний правовий акт. Правовий звичай. Судовий або адміністративний прецедент. Нормативний договір. Закон і підзаконні акти. Індивідуальний правовий акт. Дія нормативно-правових актів у часі, у просторі, по колу осіб. Нормотворчість. Форми (джерела) права в системі органів внутрішніх справ.

Методичні вказівки:

До першого питання. По першому питанню необхідно показати співвідношення правоутворення та правотворчості. Розкрити питання про те, що правотворчість може розглядатися в широкому та вузькому розумінні,

перерахувати основні принципи правотворчості та її види. Для цього необхідно звернути увагу на поняття: державна правотворчість, санкціонована правотворчість, народна правотворчість.

До другого питання. Розкриття другого питання полягає в тому, що суб'єкти правотворчості можуть розглядатися як один з критеріїв для характеристики її видів (виходячи з першого питання досить просто охарактеризувати суб'єктів). Більш детального розгляду потребує питання стадій законотворчого процесу, який включає до себе чотири основних стадії.

Але слід звернути увагу, що в юридичній літературі існує декілька точок зору стосовно стадій правотворчого процесу. Для повноти характеристики даного питання його потрібно закінчити тим, яку роль відіграє юридична техніка в правотворчості в цілому.

До третього питання. Як цілісне явище соціальної дійсності право має визначені форми. В юридичній науці розрізняють внутрішню та зовнішню форми права. Під зовнішню формою права розуміють об'єктивований комплекс юридичних джерел, які формально закріплюють правові явища і дозволяють знайомитись з їх реальним змістом та користуватися ними адресатам правових приписів. Слід визначити неоднозначність підходу до визначення в юридичній літературі поняття джерела права. Необхідно також перерахувати види джерел права.

До четвертого питання. Необхідно розкрити: а) час вступу нормативно-правових актів у дію та час припинення їх дії; б) територіальну та екстериторіальну дію нормативно-правових актів; в) на яких осіб розповсюджується дія нормативно-правових актів і з чим це пов'язане. Розглянути поняття зворотньої дії закону у часі.

До п'ятого питання. Розгляд попередніх чотирьох питань підводить до розгляду більш вузького питання, пов'язаного зі специфікою вибраного вами навчального закладу. Для цього рекомендується ознайомитись з відомчими нормативними актами, що приймаються в органах внутрішніх справ та розглянути питання про ті джерела права, що найбільш для них характерні.

МОДУЛЬ 3

ПРАВОВА РЕАЛЬНІСТЬ ЯК ПРОЯВ ПРАВОВОГО ЖИТТЯ

Змістовий модуль 3.1. Вплив права на суспільні відносини

ТЕМА 11. ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА.

ПЛАН

1. Реалізація норм права: поняття, мета, значення.
2. Характеристика основних форм реалізації норм права.
3. Реалізація норм права у сфері професійної діяльності органів внутрішніх справ.

Література до теми:

Основна: [17-21, 28, 29, 30, 34]

Додаткова: [3, 12, 15, 20, 27, 30, 37, 50, 55, 89, 152, 226, 253, 265, 278, 280, 300, 310]

Основні терміни та поняття:

Форми реалізації норм права. Дотримання. Виконання. Використання. Застосування як особлива форма реалізації норм права. Реалізація норм права у сфері професійної діяльності органів внутрішніх справ.

Методичні вказівки:

До першого питання. Необхідно дати визначення реалізації норм права та вказати її значення в як з теоретичної так і практичної точки зору.

До другого питання. Необхідно розкрити основні форми реалізації (дотримання, виконання, використання та застосування). Після чого увагу треба зосередити на тій сукупності прийомів та засобів за допомогою яких забезпечуються ці форми реалізації (тобто якій формі відповідають ті, чи інші методи).

До третього питання. Висвітлення другого питання передусім обумовлене специфікою навчального закладу. Тому слухач повинен мати уяву, які форми реалізації притаманні для професійної діяльності співробітників органів внутрішніх справ і в чому вони виражаються.

ТЕМА 12. ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

ПЛАН

1. Застосування норм права: поняття, відмінність від інших форм реалізації.
2. Процес правозастосування та його стадії.
3. Правозастосовчий акт: поняття, ознаки, види.
4. Вимоги правильного правозастосування.
5. Прогалини в праві та юридичні колізії: поняття та шляхи їх усунення.

Література до теми:

Основна: [1, 2, 3, 8, 11, 21, 30]

Додаткова: [15, 27, 52, 64, 88, 135, 149, 162, 164, 165, 166, 183, 188, 190, 191, 239, 312, 313, 343]

Основні терміни та поняття:

Правозастосування. Правозастосовча діяльність. Правозастосовчий процес. Правозастосовчий акт. Вимоги правильного правозастосування. Обґрунтовність правозастосування. Законність правозастосування. Справедливість правозастосування. Функції правозастосування.

Методичні вказівки:

До першого питання. Відповідь необхідно було б починати з того, що застосування права є одною з форм державної діяльності і показати відмінності цієї форми від інших. Так, наприклад, виконання, використання та дотримання

відрізняються від застосування рядом характерних ознак по цілі, характеру діяльності та ін. Слід також проаналізувати різні точки зору з приводу форм правозастосовчої діяльності (наприклад: оперативно-виконавча та правоохоронна, а деякі автори виділяють і інші форми).

До другого питання. Застосування права складний процес, який має свій початок та закінчення, тому він складається з декількох логічно між собою пов'язаних стадій в кожній з яких вирішуються конкретні організаційні та дослідницькі задачі по реалізації права. Найбільш розповсюдженою є точка зору про три основні стадії застосування норм права. Кожну з цих стадій необхідно охарактеризувати з наведенням практичного прикладу.

До третього питання. Стосовно акту застосування права треба мати на увазі, що він є офіційною формою вираження правозастосовчої діяльності. Тому необхідно перерахувати ті основні ознаки, що його характеризують, дати визначення та показати які основи для класифікації даного виду актів існують в юридичній літературі.

До четвертого питання. Це питання потребує чіткого визначення чотирьох вимог правильного правозастосування та їх характеристики: законність, обґрунтованість, доцільність та справедливість.

До п'ятого питання. Слід зауважити, що ні одне законодавство не в змозі урахувати всю багатогранність суспільних відносин, які потребують правового регулювання і тому деякі обставини, що мають юридичне значення, не знаходяться у сфері правового регулювання. Саме тому виникають прогалини в праві. Необхідно охарактеризувати існуючі шляхи їх усунення.

Протиріччя між окремими правовими актами, що регулюють одні суспільні відносини, а також протиріччя, які виникають в процесі правозастосовчої діяльності, називаються колізіями в праві. З урахуванням того, що українське законодавство складне, багатогалузеве утворення, в якому міститься дуже багато неузгодженостей, воно в силу цього містить в собі можливість різних підходів до вирішення одних і тих же питань. Тому це питання має дуже важливе не лише теоретичне а й практичне значення. Виходячи з цього, необхідно показати види колізій, а також засоби, за допомогою яких вони вирішуються, або

можуть бути вирішені.

ТЕМА 13. ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА І ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ОВС.

ПЛАН

1. Тлумачення нормативно-правових актів: поняття, цілі, значення.
2. Види тлумачення.
3. Засоби тлумачення.
4. Акти тлумачення: поняття та види.

Література до теми:

Основна: [17, 20, 21, 25, 26, 30, 33]

Додаткова: [3, 12, 49, 60, 88, 145, 188, 237, 254, 261, 262, 274, 290, 325]

Основні терміни та поняття:

Тлумачення. Офіційне тлумачення. Неофіційне тлумачення. Розширене та звужене тлумачення. Способи тлумачення (граматичний, систематичний, теологічний, спеціально-юридичний, історико-політичний). Акти тлумачення норм права.

Методичні вказівки:

До першого питання. Тлумачення права – складна та багатогранна діяльність різних суб'єктів, яка має інтелектуально-вольовий характер і направлена на пізнання і пояснення змісту правових норм.

Тлумачення правових норм являється найважливішим елементом процесу застосування права, його складовою частиною, складним процесом, який спрямовано на встановлення її точного змісту.

При визначенні поняття тлумачення необхідно виходити з того, що це з'ясування та роз'яснення змісту та обсягу норми права.

До другого питання. Розкриваючи види тлумачення, або тлумачення за суб'єктом, слід підкреслити та дати характеристику офіційному та неофіційному тлумаченню і їх підвидам /нормативне, аутентичне, легальне, казуальне, доктринальне, професійне, буденне/, надати приклади. Поряд з тлумаченням за суб'єктом, виділяють тлумачення за обсягом: буквальне, розширене та звужене. Дайте характеристику і цим видам.

До третього питання. Розглядаючи засоби тлумачення, потрібно охарактеризувати способи тлумачення /граматичний, логічний, систематичний, історико-політичний, телеологічний, спеціально-юридичний/.

До четвертого питання. Акти тлумачення розглядаються як інтерпретаційно-правові акти, тобто юридичні документи з певними ознаками, рисами та класифікацією.

ТЕМА 14. ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ

ПЛАН

- 1.** Поняття, ознаки і види правовідносин.
- 2.** Склад і зміст правовідносин.
- 3.** Поняття та види юридичних фактів.

Література до теми:

Основна: [1, 2, 20, 21, 26, 30]

Додаткова: [34, 79, 84, 88, 125, 135, 156, 190, 193, 194, 229, 234, 237, 249, 250, 255, 302, 313]

Основні терміни та поняття

Правовідносини. Склад правовідносин. Зміст правовідносин. Суб'єктивне право. Юридичний обов'язок. Суб'єкти правовідносин. Деліктоздатність. Об'єкти правовідносин. Юридичні факти.

Методичні вказівки:

До першого питання. Виходячи з того, що правові відносини являються специфічними суспільними відносинами, учасники яких виступають як носії прав і обов'язків /встановлених нормами права/, необхідно розкрити ознаки правовідносин та їх види, навести приклади, відмітити їх значення.

До другого питання. Розглядаючи склад правовідносин, який включає зміст правовідносин, суб'єкти та об'єкти права, особливу увагу необхідно звернути на поняття юридичного та матеріального змісту правовідносин, суб'єктивного права і його структуру, види суб'єктивних прав. Види суб'єктів правовідносин і їх соціально-юридичні властивості, види об'єктів правовідносин.

До третього питання. Для висвітлення поняття та видів юридичних фактів, необхідно виходити з того, що сам юридичний факт є конкретною життєвою обставиною, з яким правові норми пов'язують виникнення, зміну або припинення правових відносин. Види юридичних фактів за своєю класифікацією поділяються за певними характерними ознаками /за вольовим критерієм, в залежності від правових наслідків, за характером дії і т.д./.

Змістовий модуль 3.2.Право та його роль у забезпеченні законності й правопорядку

ТЕМА 15. ПРАВОВА ПОВЕДІНКА

ПЛАН

1. Поняття правової поведінки, її ознаки і види.

2. Поняття, ознаки та склад правомірної поведінки.
3. Види правомірної поведінки.
4. Поняття, ознаки та склад протиправної поведінки.
5. Види протиправної поведінки.

Література до теми:

Основна: [1, 2, 5, 10, 14, 17, 20, 25]

Додаткова: [5, 6, 7, 8, 21, 57, 71, 78, 103, 126, 159, 160, 213, 219, 259, 289]

Основні терміни та поняття

Правова поведінка. Правомірна поведінка. Протиправна поведінка. Правопорушення. Склад правопорушення. Міжнародне правопорушення. Злочин. Проступок.

Методичні вказівки:

До першого питання. При підготовці до семінарського заняття необхідно виходити з того, що правова поведінка є соціально-значущою, передбаченою нормами права, контролюємою свідомістю і волею індивідуальних чи колективних суб'єктів. Правовій поведінці притаманні певні характерні ознаки і склад, в яких відображається її об'єктивний та суб'єктивний зміст /соціальне значення, регламентованість правам, здатність тягти юридичні наслідки та ін./.

Види правової поведінки /правомірна і протиправна/ характеризуються як відповідність або протирічність діючим правовим нормам.

До другого питання. Правомірна поведінка розглядається як суспільно необхідна, бажана і допустима з точки зору інтересів особи і суспільства. Така поведінка полягає в здійсненні норм права та її безумовній підтримці державою у гарантуванні і охороні.

Склад правомірної поведінки являється її фактичною моделлю, а її види класифікуються за певними ознаками /як складові юридичних фактів, як форма реалізації норм права, як зміст правовідносин і т.д./.

До третього питання. Протиправна поведінка є протилежністю правомірної, такою поведінкою, яка по суті протирічить діючим правовим нормам і виступає як антипод правомірної поведінки.

До четвертого питання. Протиправна поведінка розрізняється на правове відхилення, зловживання правом та правопорушенням.

Важливе місце при вивченні протиправної поведінки займає питання складу правопорушення. Фактично склад правопорушення відтворює її картину, як сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак закріплених нормами права.

При розгляді видів правопорушення особливу увагу необхідно звернути на критерії за яким відрізняється злочин від проступку та їх класифікації.

ТЕМА 16. ПРАВОВА СВІДОМІСТЬ ТА ПРАВОВА КУЛЬТУРА

ПЛАН

- 1.** Правосвідомість: поняття, структура, види. Правосвідомість працівників міліції.
- 2.** Правова культура поняття, види, структура.
- 3.** Об'єктивні і суб'єктивні фактори формування правосвідомості і правової культури.

Література до теми:

Основна: [1, 14, 16, 18, 28, 30]

Додаткова: [16, 26, 32, 70, 74, 81, 111, 132, 168, 184, 196, 198, 204, 207, 214, 284, 296, 331, 335]

Основні терміни та поняття

Правосвідомість. Професійна правосвідомість. Правова ідеологія. Правова психологія. Правова культура.

Методичні вказівки:

До першого питання. Відповідь на перше питання полягає насамперед у визначенні правосвідомості як виду (форми) суспільної свідомості, що містить в собі сукупність поглядів, почуттів, емоцій, ідей, теорій та концепцій, а також уявлень і настанов, які характеризують ставлення людини, суспільних груп і суспільства в цілому до діючого чи бажаного права, форм і методів правового регулювання.

Слід також зазначити, що правосвідомість обумовлена соціально-економічним устроєм даного суспільства, рівнем розвитку його загальної культури; включає в себе певні елементи ідеологічного характеру, які одночасно є компонентами правової культури та правового виховання.

Слухачі мають знати структуру правової свідомості, яку складають правова ідеологія – сукупність принципів, теорій, концепцій, що формуються в результаті наукового узагальнення правового розвитку суспільства; та правова психологія – сукупність правових почуттів, емоцій, оцінок, настрою, які домінують в суспільстві, проявляються в суспільній думці.

Необхідним елементом відповіді має бути характеристика видів правової свідомості за рівнем (буденна, професійна, наукова) і за ступенем узагальнення (масова, групова, індивідуальна).

Співробітники міліції є носіями професійної правосвідомості, оскільки вони професійно, в межах своєї компетенції, займаються юридичною діяльністю, яка потребує спеціальної освітньої підготовки, характеризується єдністю соціальних завдань, форм і методів роботи.

До другого питання. У відповіді на друге питання повинно бути сформульовано визначення правової культури, а саме: правова культура – це вид суспільної культури, який виражається в наявності глибоких знань і розумінні права, високосвідомому виконанні його вимог, як осмисленої необхідності і внутрішньої переконаності.

Слухач має розуміти, що правова культура об'єднує правосвідомість, правове мислення, правотворчість, юридичну практику та інші правові явища, але тільки ту їх частину, яка відноситься до загальнолюдського ціннісно-правового надбання. Правова культура має певну структуру, яка складається з трьох елементів:

- а) правосвідомість як система відображення суб'єктом правової дійсності;*
- б) правомірна поведінка і правове мислення;*
- в) результати правомірної поведінки і правового мислення.*

До третього питання. При відповіді на третє питання слухач мусить чітко розрізняти об'єктивні і суб'єктивні чинники, які істотно впливають на суть і зміст правосвідомості і правової культури.

До факторів об'єктивного порядку відноситься економічний та політичний устрій, правова система суспільства, домінуючі в суспільстві політико-правові ідеали, результати роботи юридичних установ тощо. На відміну від об'єктивних факторів, суб'єктивні чинники залежать від волі, бажання людей, здатності уповноважених на те осіб реалізувати ту чи іншу ідею. Відповідно суб'єктивними факторами є правове виховання та самоосвіта. До подібних явищ належать умови сімейних відносин та відносин, які склалися в робочому колективі і характеризують моральний мікроклімат колективу.

ТЕМА 17. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

ПЛАН

- 1. Юридична відповідальність: поняття і ознаки.**
- 2. Види юридичної відповідальності та їх характеристика.**
- 3. Підстави для притягнення і звільнення від юридичної відповідальності.**
- 4. Функції юридичної відповідальності: поняття і види.**
- 5. Принципи юридичної відповідальності: поняття і характеристика.**

Література до теми:

Основна: [1, 2, 6, 12, 15, 20, 25, 26, 30]

Додаткова: [69, 71, 72, 104, 109, 110, 137, 138, 217, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 266, 269, 281, 293, 326, 336, 345]

Основні терміни та поняття:

Соціальна відповідальність. Юридична відповідальність. Перспективна юридична відповідальність. Ретроспективна юридична відповідальність. Кримінальна відповідальність. Адміністративна відповідальність. Цивільно-правова відповідальність. Матеріальна відповідальність. Дисциплінарна відповідальність.

Методичні вказівки:

До першого та другого питання. Розглядаючи юридичну діяльність, необхідно виходити з того, що вона визначається у двох аспектах – перспективна (позитивна) і ретроспективна (негативна). Необхідно визначити ознаки юридичної відповідальності (державно-правовий примус, негативна реакція держави на правопорушення і т.д.), дати розвинуту характеристику її видам (кримінальна, адміністративна, цивільно-правова, дисциплінарна, матеріальна).

До третього питання. Особливу увагу необхідно звернути на підстави для притягнення і звільнення від юридичної відповідальності.

До четвертого питання. Слід підкреслити, що функції юридичної відповідальності – це головні напрямки правового впливу як на правопорушника, так і на інших осіб з метою захисту правопорядку і певного виховання суб'єктів права.

До п'ятого питання. Належного розгляду потребує питання принципів юридичної відповідальності.

ТЕМА 18. ДЕРЖАВНА ДИСЦИПЛІНА, ЗАКОННІСТЬ ТА ПРАВОПОРЯДОК

ПЛАН

1. Законність: поняття, нормативно-правова основа, система гарантій.
2. Поняття державної дисципліни.
3. Суспільний порядок і правопорядок.
4. Основні напрямки зміцнення законності в діяльності органів внутрішніх прав.

Література до теми:

Основна: [2-5, 9, 10, 12, 25, 30, 32]

Додаткова: [1, 6, 82, 100, 113, 124, 158, 167, 251, 252, 291, 327, 334]

Основні терміни та поняття:

Законність. Режим законності. Гарантії законності. Принципи законності. Державна дисципліна. Суспільний порядок. Правопорядок. Громадський порядок

Методичні вказівки:

До першого питання. Висвітлюючи перше питання, слухач повинен визначити законність. Законність – правовий режим точного і неухильного здійснення законів та інших нормативних актів всіма суб'єктами суспільних відносин, як в сфері правотворчості, так і в сфері реалізації правових норм. Режим, яким забезпечується всебічна охорона прав і інтересів особи, суспільства і держави.

Підготовка відповіді щодо принципів законності має включати не тільки їх перелік, але і їх характеристику, розкриття їх суті, зокрема: принципів верховенства права; єдність законності, її реальність; доцільність законності (непротиставлення законності доцільності), неминучість відповідальності за правопорушення; справедливість; зв'язок законності і демократії, законності і культури.

Слухач має знати, що нормативно-правова база законності являє собою систему всіх нормативно-правових актів (законів, підзаконних актів), що визначають

суть, зміст призначення законності, її основні ознаки і принципи, шляхи її забезпечення.

Під час висвітлення поняття гарантій законності слід зазначити, що це система матеріальних і нематеріальних умов, які забезпечують реальність законності. Гарантії законності поділяються на загальні і спеціально-юридичні. До загальних відносять політичні, економічні, ідеологічні, соціальні, моральні та інші засоби, умови.

Спеціально-юридичні гарантії поділяються на два види. До першого відносяться: вияв правопорушень, запобігання їм, їх попередження, припинення, захист від них, юридична відповідальність. До другого – удосконалення правової системи, повнота, високий рівень законотворчої діяльності, дієва система контролю і нагляду за законністю, ефективна робота юридичних установ та інші.

До другого питання. Відповідаючи на друге питання, слухач повинен дати визначення дисципліни, назвати і охарактеризувати її види. Слід знати, що дисципліна – це своєчасне і точне виконання вимог, що впливають з нормативних і індивідуально-правових актів, технологічних, організаційних, моральних, громадських та інших соціальних норм. Розрізняють такі види дисципліни: державна, партійна і громадських організацій, виробнича, трудова, військова, учбова, екологічна та інші.

До третього питання. Обговорення третього питання має сприяти глибокому засвоєнню слухачами поняття суспільного порядку і правопорядку, які полягають в тому, що суспільний порядок – це порядок, що реально склався в суспільстві в результаті здійснення всіх соціальних норм, при якому поведінка учасників відносин (чи правило) є суспільно корисною. Правопорядок – стан фактичної впорядкованості суспільних відносин, врегульованих правом, який виражає реальне, практичне здійснення законності.

Разом з тим важливо знати і розуміти те спільне, що об'єднує ці два поняття і чим вони відрізняються один від одного, а саме, що суспільний порядок забезпечується додержанням і виконанням всіх соціальних норм, в тому числі і правових, а правопорядок обумовлюється реалізацією виключно норм права.

Відтак поняття суспільного порядку ширше поняття правопорядку. Іншими словами правопорядок є частиною поняття суспільного порядку.

До четвертого питання. При відповіді на це питання слухачу належить знати, що основні напрямки діяльності органів внутрішніх справ в боротьбі із злочинністю визначаються певними особливостями стану злочинності, які характеризуються такими рисами: професіоналізація злочинності, розвиток корупції, рекету та інших нових для нашого суспільства видів злочинів; проблеми наркобізнесу, проникнення злочинних елементів у державні структури; дії, направлені на розлад правоохоронних органів тощо.

Звідси і основні напрямки підвищення ефективності діяльності органів внутрішніх справ по боротьбі із злочинністю, а саме:

- вдосконалення всіх форм і методів роботи ОВС з метою підвищення її дієвості;
- зростання професіоналізму працівників ОВС, глибоке засвоєння фундаментальних юридичних і спеціальних знань, оволодіння сучасними засобами розкриття злочинів;
- спеціалізація діяльності ОВС, вдосконалення стратегії і тактики боротьби із злочинністю;
- докорінне покращення організації правоохоронної діяльності, взаємодії з іншими правоохоронними органами;
- забезпечення суворого і неухильного дотримання законності, прав громадян;
- поліпшення технічного оснащення органів внутрішніх справ.

ТЕМА 19. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЙОГО МЕХАНІЗМ

ПЛАН

1. Поняття правового впливу, його види та механізм.
2. Правове регулювання: поняття, способи, методи, типи, принципи, предмет.
3. Стадії правового регулювання.

4. Поняття механізму правового регулювання. Види і характеристика елементів механізму правового регулювання.

Література до теми:

Основна: [12, 15, 18, 20, 30, 34]

Додаткова: [29, 30, 34, 45, 46, 106, 114, 144, 157, 163, 171, 173, 175, 176, 186, 227, 232, 257, 268, 273, 288, 301, 303, 322, 340]

Основні терміни та поняття:

Правовий вплив. Правове регулювання. Предмет правового регулювання. Метод правового регулювання. Механізм правового регулювання. Механізм правового регулювання та його елементи.

Методичні вказівки:

До першого питання. При відповіді на перше питання слухач повинен знати і розуміти суть поняття правового впливу. Вплив права визначається як нормативно-організаційна, інформаційна, ціннісно-орієнтуюча та інша дія права на суспільні відносини через загально-соціальний та спеціально-юридичний механізм здійснення функцій права.

Правовий вплив на суспільні відносини здійснюється і в процесі правового регулювання шляхом застосування виключно юридичних засобів, насамперед норм права.

До другого питання. Правове регулювання за визначенням, яке найбільш поширене в юридичній літературі, є здійснюваним державою за допомогою всіх юридичних засобів владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони і розвитку.

Слухач має чітко знати способи правового регулювання, якими є дозвіл, зобов'язування і заборона. Від цих способів слід відрізнити методи правового регулювання, до яких відносять:

- імперативний – владні приписи, субординації, засновані на заборонах, обов'язках, покаранні;
- диспозитивний – передбачає рівноправність сторін, координацію на основі дозволу;
- заохочувальний – реалізується шляхом винагороди за відповідні дії, поведінку;
- рекомендаційний – виражається у порадах здійснити суспільно-корисні ідеї.

Щодо основних принципів правового регулювання слід назвати і охарактеризувати такі загальнолюдські принципи як: захист прав і свобод людини, рівність громадян перед законом, єдність прав і обов'язків і т.д. Галузеві принципи – зокрема диспозитивність у цивільному праві; міжгалузеві – принципи судочинства, державна українська мова, гласність.

Необхідно ґрунтовно знати поняття предмету правового регулювання, а саме: предметом правового регулювання є найважливіші для держави, об'єднання людей і конкретних осіб, суспільні відносини, що об'єктивно потребують і піддаються юридичному регулюванню і сторони яких виступають їх свідомими та вольовими учасниками.

До третього питання. Розгляд третього питання має включати характеристики першої стадії – моделювання (регламентування) суспільних відносин; другої стадії – виникнення суб'єктивних юридичних прав та обов'язків (правовідносин) у суб'єктів права ; третьої стадії – реалізації суб'єктивних прав і обов'язків. За П.М. Рабіновичем можуть бути ще і факультативні стадії: 1) офіційне тлумачення правової норми; 2) застосування правової норми.

До четвертого питання. При відповіді на четверте питання слід дати визначення механізму правового регулювання. Механізм правового регулювання розкривається у відповідному визначенні: Механізм правового регулювання – це система всіх державно-правових (юридичних) засобів, за допомогою яких держава здійснює владний вплив на суспільні відносини. Він включає норми права, нормативно-правові акти, юридичні факти, суб'єктивні юридичні права і обов'язки, правосвідомість, законність, правову культуру. А також – факультативні: інтерпретаційно-правові акти, акти застосування правових норм.

Розуміння механізму правового регулювання, його елементів дозволяє з'ясувати, якою мірою здійснюється юридичне забезпечення, ефективність дії закону.

ТЕМА 20. ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСОБИ І РОЛЬ ОВС В ЙОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННІ

ПЛАН

1. Поняття і основні елементи правового статусу особи, їх характеристика.
2. Компетенція ОВС в сфері забезпечення прав і свобод людини і громадянина.
3. Межі втручання ОВС в процес реалізації людиною і громадянином своїх прав і свобод.

Література до теми:

Основна: [1-9, 16, 19, 21, 34]

Додаткова: [62, 63, 66, 86, 139, 235, 243, 244, 245, 246, 247, 263, 292, 294, 323, 344]

Основні терміни та поняття:

Правовий статус особи та громадянина. Суб'єктивні права. Юридичні обов'язки. Правосуб'єктність. Громадянство. Гарантії прав, свобод і обов'язків громадянина. Компетенція ОВС.

Методичні вказівки:

До першого питання. Відповідаючи на перше питання, слухач повинен визначити правовий статус громадянина як систему визнаних і гарантованих державою в законодавчому порядку прав, свобод і обов'язків, а також законних інтересів особи як суб'єкта права. Слід також зазначити, що права і свободи

являють собою соціальні можливості громадянина, визнані і забезпечені державою, а обов'язки – також соціальні можливості. Виражають вимоги держави до громадянина та його поведінки .

Слухач повинен крім визначення понять суб'єктивних прав та юридичних обов'язків дати їх розгорнуту характеристику. Він повинен охарактеризувати особисті, політичні, соціально-економічні, культурні права громадян, а також обов'язки, які їм відповідають.

Слід розкрити поняття правосуб'єктності, охарактеризувати його структурні елементи: правоздатність, дієздатність та деліктоздатність.

Слухач повинен охарактеризувати види правового статусу, а саме: 1) загальний, або конституційний, статус громадянина; 2) спеціальний, або родовий, статус повних категорій громадян; 3) індивідуальний статус; 4) статус фізичних та юридичних осіб; 5) статус іноземців, осіб без громадянства; 6) галузеві статуси: цивільно-правовий, адміністративно-правовий та інші.

Необхідно розкрити поняття гарантій прав, свобод і обов'язків громадян, охарактеризувати матеріальні, політичні, духовні та юридичні гарантії. Слід охарактеризувати принципи, на яких базується система гарантій прав, свобод і обов'язків громадян, а саме: гуманізм, справедливість, законність, доцільність, рівність та інші.

До другого питання. Відповідаючи на друге питання, слухач повинен визначити поняття компетенції ОВС як сукупності юридично встановлених повноважень, прав і обов'язків ОВС, що визначають їх місце в системі державних органів.

ОВС – це система органів виконавчої влади, які покликані захищати життя, здоров'я, права і свободи , власність, інтереси суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань і наділені правом застосування заходів примусового характеру.

Слухач повинен зазначити, що основними завданнями ОВС є: 1) забезпечення особистої безпеки громадян; 2) попередження і припинення злочинів та адміністративних правопорушень, 3) розкриття злочинів; 4) охорона суспільного порядку і суспільної безпеки; 5) надання допомоги громадянам, посадовим особам,

підприємствам, установам, організаціям в здійсненні їх законних прав та інтересів.

До третього питання. Відповідаючи на третє питання, слухач повинен зазначити, що межі втручання ОВС в процес реалізації громадянами своїх прав і свобод чітко встановлені діючим законодавством, насамперед Конституцією України, Законом України “Про міліцію”, Законом України “Про оперативно-розшукову діяльність” разом інших нормативно-правових актів.

Межі державного впливу, в тому числі і втручання ОВС в процес реалізації громадянами своїх прав і свобод можуть бути розглянуті в двох аспектах: його можливості і необхідності. Це дві межі такого втручання – верхня (можлива) і нижня (необхідна). Верхня межа втручання ОВС в процес реалізації громадянами своїх прав та свобод є межею можливого: відносини, що знаходяться за нею є недосяжними для державної влади і регулюються неправовими нормами, тобто не входять до компетенції ОВС. Нижня межа – це межа необхідного, вона визначається важливістю для держави і суспільства тих або інших суспільних відносин. ОВС в своїй діяльності не повинні виходити за ці межі, тобто за межі своєї компетенції.

В разі порушення прав і свобод громадян з боку ОВС, громадяни вправі захищати свої права в адміністративному або судовому порядку. Слухач повинен охарактеризувати механізм захисту прав громадян в сфері діяльності ОВС.

МОДУЛЬ 4

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ТЕОРІЇ ПРАВОВИХ СИСТЕМ. СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ ПРО ДЕРЖАВУ І ПРАВО

Змістовий модуль 4.1. Основні правові системи сучасності

ТЕМА 21. ПРАВОВА СИСТЕМА: ПОНЯТТЯ, ХАРАКТЕРИСТИКА ЕЛЕМЕНТІВ

ПЛАН

1. Поняття правової системи та її співвідношення з системою права.
2. Характеристика статичних та динамічних елементів правової системи.
3. Місце юридичної практики в правовій системі: поняття, структура, види.

Література до теми:

Основна: [1, 15, 18, 21, 26, 30]

Додаткова: [22, 23, 51, 53, 56, 67, 93, 118, 153, 155, 177, 181, 197, 203, 215, 216, 240, 248, 271, 318, 319, 320, 332]

Основні терміни та поняття:

Правова система. Статичні елементи правової системи. Динамічні елементи правової системи. Система законодавства. Юридичні установи. Юридична практика. Правова ідеологія. Правова психологія. Правова культура.

Методичні вказівки:

До першого питання. При підготовці до семінарського заняття слухач повинен звернути в першу чергу увагу на поняття правової системи, як системи всіх узгоджених між собою, соціально однорідних юридичних явищ, складові якої виступають у вигляді зв'язків, відносин, станів, статусів, режимів, гарантій, принципів, правосуб'єктності і інших феноменів, які складають середовище функціонування правової системи.

До другого питання. Розглядаючи компоненти правової системи слід звернути увагу на те, що вони характеризуються єдністю і підкорені деяким загальним закономірностям, неоднакові по своєму значенню юридичній природі, самостійності і ступеню дії на суспільні відносини.

В структуру правової системи входять наступні головні елементи:

право (законодавство); юридична практика; правові установи; домінуюча правова ідеологія.

Право – ядро і нормативна основа правової системи. Через право визначається сутність правової системи.

Крім названих елементів правової системи в неї входять і інші елементи, які можна відносити до динамічних чи статичних компонентів: правотворчість, правореалізація, правова свідомість, правова культура, правові відносини та ін.

До третього питання. З'ясувавши роль і місце системи права і системи законодавства в правовій системі, можна розглянути поняття юридичної практики, як діяльності по виданню (тлумаченню реалізації і т.п.) юридичних приписів у єдності з спеціально-правовим досвідом.

Слід звернути увагу, що в юридичну практику включається: юридична діяльність і соціально-правовий досвід.

Юридична діяльність в свою чергу має такі головні елементи: об'єкти, суб'єкти, юридичні дії і операції, засоби і способи їх здійснення, результати дій. Цим елементам потрібно дати характеристику. Далі слід з'ясувати види юридичної практики (законодавчої, судової, слідчої, нотаріальної та ін.).

ТЕМА 22. ОСНОВНІ ПРАВОВІ СИСТЕМИ СУЧАСНОСТІ

ПЛАН

- 1.** Класифікація правових систем.
- 2.** Романо-германська (німецька) правова сім'я
- 3.** Сім'я загального (англосаксонського) права.
- 4.** Традиційні та релігійні правові системи.

Література до теми:

Основна: [14, 17, 19, 21, 26, 30]

Додаткова: [22, 24, 28, 36, 56, 59, 153, 179, 180, 189, 216, 272, 286, 321, 332, 337]

Основні терміни та поняття:

Порівняльне правознавство. Правова система. Правова сім'я. Романо-германська (німецька) правова сім'я. Англосаксонська правова сім'я. Мусульманська правова сім'я. Місце правової системи України на юридичній карті світу.

Методичні вказівки:

До першого питання. При підготовці до першого питання слід насамперед з'ясувати, що класифікація означає розподіл національних систем права по класам (типам) в залежності від тих чи інших критеріїв. До них відносять: ідеологічні, юридичні, географічні, етичні, економічні, релігійні і інші критерії класифікації.

Основними критеріями, які використовуються в літературі є етнографічні, техніко-юридичні, релігійно-етичні.

Тому виділяються: національно-правові системи, правові сім'ї, групи правових систем.

Далі слід з'ясувати поняття: національної правової системи як сукупності конкретно-історичної сукупності права (законодавства), юридичної практики, домінуючої правової ідеології і юридичних закладів;

правової сім'ї – як сукупності національних правових систем, що ґрунтуються на загальних джерелах структури права і шляхів його формування; В правових сім'ях виділяються групи правових систем.

Наступний етап полягає у вивченні тем, з'ясуванні особливостей різних правових сімей і систем.

До другого питання. Слід звернути увагу на такі особливості романо-німецької правової сім'ї:

➤ *ієрархічна єдність системи законодавства та їх домінуюче місце серед джерел права;*

➤ *високий рівень нормативних узагальнень;*

➤ *юридичний прецедент має допоміжне значення, головне належить законодавцю;*

➤ *велике значення юридичної доктрини і інші ознаки, які слід з'ясувати самостійно.*

До третього питання. Англосаксонська правова сім'я характеризується наступними ознаками:

- *головне джерело права – судовий прецедент;*
- *права людини основна цінність в країні;*
- *важливе значення процесуального права;*
- *допоміжність статутного права і юридичних звичаїв та джерел права та ін.*

До четвертого питання. Розглядаючи сім'ю релігійного права слід звернути увагу на місце релігійно-етичних норм як головного джерела права цих країн.

Країни традиційного права характеризуються домінуючим значенням звичаїв і традицій, як джерел права.

Змістовий модуль 4.2. Основні сучасні концепції про державу та право

ТЕМА 23. ОСНОВНІ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВІ ВЧЕННЯ ХХ СТОЛІТТЯ.

ПЛАН

- 1.** Причини розмаїття сучасних концепцій, що пояснюють сутність та призначення держави та права.
- 2.** Загальна характеристика сучасних концепцій держави: теорія еліт; теорія плюралістичної та елітарної демократії; теорія правової держави; концепція соціальної держави і політики загального благоденства; теорія конвергенції; теорія солідаризму;
- 3.** Загальна характеристика сучасних концепцій права: теорія природного права; відроджене природне право (неотомізм, неокантіанство, неогегельянство, феноменологія, юридична герменевтика, екзистенціоналізм); позитивізм і нормативізм у праві.
- 4.** Використання сучасних концепцій держави у процесі державно-правового розвитку України.

Література до теми:

Основна: [14, 16, 18, 25, 26, 30, 34]

Додаткова: [107, 108, 112, 115, 122, 139, 172, 260, 264, 280, 283, 317]

Основні терміни та поняття:

Сучасні концепції держави. Теорія еліт. Теорія плюралістичної та елітарної демократії. Теорія правової держави. Концепція соціальної держави і політики загального благоденства. Теорія конвергенції. Теорія солідаризму. Сучасні концепції права. Теорія природного права. Відроджене природне право. Соціологічна юриспруденція. Психологічна концепція права;

Методичні вказівки:

До першого питання. При підготовці до першого питання необхідно розглядати причини розмаїття сучасних концепцій держави та права, які можна поділити на об'єктивні та суб'єктивні. До об'єктивних причин, наприклад, можна віднести, розвиток економічних та політичних відносин, а також швидке зародження міжнародних відносин. Відповідно до суб'єктивних – місце та роль видатних особистостей у певний період історії.

До другого питання. При підготовці до другого питання семінару необхідно звернути увагу на те, що всі концепції держави розділяються на теорії правового та соціального спрямування. Охарактеризувати кожен із запропонованих теорій, назвати її представників, позитивні та негативні моменти концепцій. Запропонувати до розгляду концепції держави, що не ввійшли в перелік семінарського заняття.

До третього питання. При підготовці до третього питання слід відзначити, що теорія позитивізму та природного права по суті є протилежними концепціями, які дали поштовх до виникнення всіх наступних теорій правового характеру. Охарактеризувати кожен із запропонованих теорій, назвати її представників, позитивні та негативні моменти концепцій. Запропонувати до розгляду концепції права, що не ввійшли в перелік семінарського заняття.

До четвертого питання. Це питання носить творчий характер, адже вимагає від курсантів знання сутності всіх теорій державного та правового спрямування і відзначення тих з них, що використані у процесі державно-правового розвитку України.

6.3. Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти

МОДУЛЬ 1

ВСТУП ДО ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВИ

Змістовий модуль 1.1. Наукознавчі питання теорії держави і права

ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ, МЕТОД ТА ФУНКЦІЇ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Завдання для організації самостійної, індивідуальної та практичної роботи:

Реферати:

- ❖ Характеристика основних методів, що використовуються в ході наукового дослідження.
- ❖ Теоретичні знання та їх роль у здійсненні юридичної практичної діяльності.

Питання для самостійної роботи:

- ❖ Що представляє собою предмет теорії держави та права?
- ❖ Яка структура теорії держави та права як науки?
- ❖ Назвіть види функцій теорії держави і права.
- ❖ В чому сутність гносеологічної функції теорії держави і права?
- ❖ Яка роль теорії держави та права у формуванні юридичного світогляду, становленні сучасного юриста?

Практичне завдання:

- ❖ Схематично у конспекті відобразити різнорівневу методологію пізнання загальних закономірностей виникнення, становлення й розвитку державно-правових явищ.
- ❖ В конспекті відобразити схему міжпредметних зв'язків курсу теорії держави і права.

Змістовий модуль 1.2. Теорія держави

ТЕМА 2. ПОНЯТТЯ, ПОХОДЖЕННЯ І СУТНІСТЬ ДЕРЖАВИ

Завдання для організації самостійної, індивідуальної та практичної роботи:

Реферати:

- ❖ Держава як закономірний результат розвитку соціальної організації.
- ❖ Загальне та особливе у виникненні держави.

Питання для самостійної роботи:

- ❖ Розкрийте зміст основних теорій держави та права.
- ❖ Які основні причини виникнення держави?
- ❖ У чому полягають особливості виникнення держави у східних слов'ян?
- ❖ Що лежало в основі регулювання відносин між людьми в докласовому суспільстві?
- ❖ Які основні умови виникнення права?

Практичне завдання:

- ❖ У конспекті схематично відобразити основні і факультативні ознаки явища – держава. Викласти характеристику кожного з елементів.

ТЕМА 3. ДЕРЖАВА І ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА СУСПІЛЬСТВА

Завдання для організації самостійної, індивідуальної та практичної роботи:

Реферати:

- ❖ Аспекти взаємодії органів державної влади з іншими суб'єктами політичної системи.
- ❖ Характеристика політичної системи України на сучасному етапі.

Питання для самостійної роботи:

- ❖ Дайте визначення поняттю держави.
- ❖ Назвіть ознаки держави, що відрізняють її від влади у первісному суспільстві:
 - а) населення не оподатковується;
 - б) влада відокремлюється від суспільства;
 - в) влада виражає інтереси домінуючої частини населення;
 - г) органи влади не поділяються на види за окремими функціями;
 - д) створюється система загальнообов'язкових правил поведінки;
 - е) влада поширюється на всіх членів роду.
- ❖ У чому сутність держави перехідного періоду?
- ❖ Визначте основні етапи становлення держави.
- ❖ Що мається на увазі під типологією держави?
- ❖ У чому полягає співвідношення державної і політичної влади?
- ❖ У чому полягає сутність суверенітету держави та які його види?

Практичне завдання:

- ❖ У конспекті зазначити деталізовану схему політичної системи Української держави. Кожен елемент охарактеризувати.
- ❖ Схематично у конспектах показати різницю між видами суверенітету.

ТЕМА 4. ФОРМИ ДЕРЖАВИ

Завдання для організації самостійної, індивідуальної та практичної роботи:

Реферати:

- ❖ Особливості монархічної форми правління.
- ❖ Особливості та різновиди республіканської форми правління в сучасному світі.
- ❖ Особливості федеративного устрою окремих держав.

- ❖ Різновиди демократичного державного режиму.

Питання для самостійної роботи:

- ❖ Розкрийте сутність парламентсько-президентської республіки.
- ❖ Що розуміється під формою державного устрою?
- ❖ Які види форм монархічного і республіканського правління?
- ❖ Які, на Вашу думку, основні причини заважають становленню демократичного політичного режиму в нашій країні?

Практичне завдання:

- ❖ Які види демократичних і недемократичних політичних режимів Вам відомі? Наведіть їх класифікацію і характеристику в схемі.
- ❖ Які особливості елементів форми держави – Україна Вам відомі. Схематично зробіть порівняння за елементами форми держави такі країни світу: Україна – Польща; Україна – Франція; Україна – Російська Федерація.

ТЕМА 5. МЕХАНІЗМ ТА ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Завдання для організації самостійної, індивідуальної та практичної роботи:

Реферати:

- ❖ Забезпечення реалізації прав і свобод громадян – одна із основних функцій правової держави.
- ❖ Співвідношення функцій держави та функцій органів держави.
- ❖ Співвідношення форми і механізму держави.
- ❖ Актуальні напрямки перебудови і подальшого формування державного механізму в Україні.
- ❖ Місце і роль міліції (поліції) у механізмі Української держави.

Питання для самостійної роботи:

- ❖ Дайте визначення і охарактеризуйте за чинним законодавством України орган держави?
- ❖ Перерахуйте принципи формування і діяльності апарату держави.
- ❖ Розкрийте основні напрями удосконалення організації та функціонування механізму Української держави.
- ❖ Що відноситься до державних установ? Дайте характеристику цим організаціям.

Практичне завдання:

- ❖ Схематично у конспектах викласти систему центральних органів виконавчої влади України.
 - ❖ Провести ретельний аналіз Закону України «Про державну службу» від 16.12.1993 року та у конспектах викласти положення (статті) що стосуються працівників правоохоронних органів.
- Вивчити п.п. 1-10 статті 10 Закону України «Про міліцію» від 20.12.1990 року.

МОДУЛЬ 2 ПРАВО ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ

Змістовий модуль 2.1. Теоретико-методологічні засади права

Тема 6. ПОНЯТТЯ, ПОХОДЖЕННЯ І РОЗВИТОК ПРАВА Завдання для організації самостійної, індивідуальної

та практичної роботи:

Реферати:

- ❖ Характеристика основних історичних типів права.
- ❖ Співвідношення права з іншими соціальними явищами.
- ❖ Сутність права як певної міри свободи.
- ❖ Загально-соціальні та спеціально-юридичні функції права.

Питання для самостійної роботи:

- ❖ Розкрийте типологію права.
- ❖ Дайте поняття і розкрийте сутність кожного з типів права.
- ❖ Окресліть етапи формування права з їх характеристикою
- ❖ В чому полягає цінність права як історичного явища?
- ❖ Які функції виконує право у суспільстві?

Практичне завдання:

- ❖ Наведіть у конспекті класифікацію із детальною характеристикою загально-соціальних та спеціально-юридичних функцій права

Тема 7. ОБ'ЄКТИВНЕ ПРАВО: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ПРИНЦИПИ, СТРУКТУРА

Завдання для організації самостійної, індивідуальної та практичної роботи:

Реферати:

- ❖ Суперечні питання визначення права.
- ❖ Соціальна цінність об'єктивного права.

Питання для самостійної роботи:

- ❖ Поясніть, чому існують відмінності в розумінні права?
- ❖ В чому полягає сутність права, як вона співвідноситься із змістом?
- ❖ Розкрийте сутність права через науку аксіологія.
- ❖ Які функції права Ви знаєте?
- ❖ Назвіть структурні елементи права, дайте їм визначення.

Практичне завдання:

- ❖ У конспекті викласти відмінні риси таких явищ: право і мораль, право і закон.

Змістовий модуль 2.2. Внутрішня будова права та зовнішні форми його прояву

Тема 8. СИСТЕМА ПРАВА ТА СИСТЕМА ЗАКОНОДАВСТВА

Завдання для організації самостійної, індивідуальної та практичної роботи:

Реферати:

- ❖ Інститути права. Поняття та характеристика.
- ❖ Співвідношення системи права і системи законодавства.
- ❖ Характеристика системи законодавства Української держави.
- ❖ Види систематизації законодавства та їх характеристика.

Питання для самостійної роботи:

- ❖ З яких елементів складається система права?

- ❖ Чим різняться між собою галузь права та підгалузь права.
- ❖ Що є первинною «клетинкою» системи права та системи законодавства.
- ❖ Які види систематизації Ви знаєте, в чому різниця між ними?
- ❖ Який вид систематизації найбільш застосовується в органах міліції?
- ❖ Наведіть приклади кодифікованих актів.

Практичне завдання:

- ❖ Викласти у конспектах відмінності між системою права та системою законодавства.
- ❖ Схематично у конспектах викласти структуру законодавства України.

ТЕМА 9. НОРМИ ПРАВА ТА ІНШІ СОЦІАЛЬНІ НОРМИ
Завдання для організації самостійної, індивідуальної та практичної роботи:

Реферати:

- ❖ Співвідношення соціальних і правових норм в регулюванні суспільних відносин.
- ❖ Характеристика правових презумпцій, правових аксіом та правових фікцій.

Питання для самостійної роботи:

- ❖ Назвіть основні ознаки норм права та поясніть їх значення.
- ❖ Охарактеризуйте норми моралі, звичаїв та релігійні норми.
- ❖ В чому сутність корпоративних норм. Наведіть приклади.
- ❖ Назвіть способи викладення норм права в статтях НПА та охарактеризуйте їх.
- ❖ Що розуміється під правовою аксіомою та правовою фікцією?

Практичне завдання:

- ❖ Дайте характеристику структури норм права із наведенням прикладів простих і складних гіпотез, диспозицій, санкцій

ТЕМА 10. ПРАВОУТВОРЕННЯ ТА ФОРМИ ПРАВА
Завдання для організації самостійної, індивідуальної та практичної роботи:

Реферати:

- ❖ Форми викладення правової норми у статтях нормативно-правових актів.
- ❖ Дія нормативних актів у часі, у просторі та по колу осіб.

Питання для самостійної роботи:

- ❖ Поясніть, як співвідносяться поняття «правоутворення» і «правотворчість», у чому їх єдність і відмінності?
- ❖ Хто є суб'єктами законодавчої ініціативи в Україні?
- ❖ Які форми права Ви знаєте?
- ❖ Розкрийте принципи правотворчої діяльності.
- ❖ Розкрийте сутність дії нормативно-правового акту у часі.

Практичне завдання:

- ❖ Охарактеризуйте стадії та схематично відобразити у конспектах етапи правотворчого процесу в Україні.

ТЕМА 11. ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА

Завдання для організації самостійної, індивідуальної та практичної роботи:

Реферати:

- ❖ Реалізація норм права у сфері професійної діяльності органів внутрішніх справ.
- ❖ Дотримання як одна з форм безпосередньої реалізації.

Питання для самостійної роботи:

- ❖ Визначить поняття і форми реалізації норм права.
- ❖ Що розуміється під формою реалізації – дотримання?
- ❖ Що є особливого в такій формі реалізації як застосування?
- ❖ Назвіть види суб'єктів, що мають право здійснювати правореалізаційну політику.
- ❖ В чому виражаються форми реалізації в професійній діяльності співробітників міліції?

Практичне завдання:

- ❖ В конспектах викласти декілька конкретних прикладів всіх форм реалізації.

ТЕМА 12. ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА ЙЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Завдання для організації самостійної, індивідуальної та практичної роботи:

Реферати:

- ❖ Застосування як особлива форма реалізації норм права.
- ❖ Прогалини в праві України та шляхи їх усунення.
- ❖ Особливості правозастосовчої діяльності органів внутрішніх справ.

Питання для самостійної роботи:

- ❖ Які види правозастосовчих актів Ви знаєте? Дайте їх класифікацію і характеристику.
- ❖ Охарактеризуйте вимоги до правозастосовчої діяльності.
- ❖ В яких галузях не припускається аналогія права та аналогія закону. Що є винятком і чому?
- ❖ Яка структура правозастосовчого акту? Наведіть приклади таких актів.
- ❖ Що розуміється під колізіями?

Практичне завдання:

- ❖ У письмовій формі підготувати проект правозастосовчого акту від імені директора підприємства.

ТЕМА 13. ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА І ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ОВС

Завдання для організації самостійної, індивідуальної та практичної роботи:

Реферати:

- ❖ Тлумачення Конституції України Конституційним Судом.
- ❖ Характеристика неофіційного тлумачення.

Питання для самостійної роботи:

- ❖ Процес тлумачення складається з двох елементів:
А) Б)
- ❖ В чому полягає сутність тлумачення норм права?
- ❖ Які види неофіційного тлумачення Вам відомі? Охарактеризуйте їх.
- ❖ Висвітліть соціально-політичне значення тлумачення.

Практичне завдання:

- ❖ Охарактеризуйте тлумачення за обсягом. Наведіть приклади розширеного тлумачення у конспекті.

ТЕМА 14. ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ

Завдання для організації самостійної, індивідуальної та практичної роботи:

Реферати:

- ❖ Класифікація юридичних фактів.
- ❖ Особливості правовідносин за участю органів внутрішніх справ.

Питання для самостійної роботи:

- ❖ Наведіть класифікацію правовідносин та дайте розширену характеристику із прикладами.
- ❖ Наведіть класифікацію об'єктів правовідносин.
- ❖ Наведіть приклади учасників правовідносин за участю ОВС.

Практичне завдання:

- ❖ За вольовим критерієм юридичні факти поділяються на дві групи. Наведіть приклади юридичних фактів відповідно до існуючої класифікації.
- ❖ В конспекті занотувати види суб'єктивних прав людини та громадянина. Використовуючи Конституцію України навести приклади соціальних прав

Змістовий модуль 3.2.Право та його роль у забезпеченні законності й правопорядку

ТЕМА 15. ПРАВОВА ПОВЕДІНКА

Завдання для організації самостійної, індивідуальної та практичної роботи:

Реферати:

- ❖ Правопорушення: поняття, склад і види.
- ❖ Загальна характеристика елементів складу правопорушення.
- ❖ Міжнародне правопорушення: історико-правовий аспект.
- ❖ Злочин. Теоретико-правовий аналіз явища.

Питання для самостійної роботи:

- ❖ Розкрийте соціальну природу правової поведінки.
- ❖ Охарактеризуйте ознаки правопорушення.
- ❖ Які елементи складають об'єктивну сторону правопорушення. Дайте їх поняття.

❖ З якого віку може нести юридичну відповідальність фізична особа? В кримінальному праві? В адміністративному праві?

Практичне завдання:

- ❖ В конспекті письмово охарактеризувати види правомірної поведінки за вольовою ознакою.
- ❖ Визначить у конспекті особливості правоздатності і дієздатності фізичних і юридичних осіб

ТЕМА 16. ПРАВОВА СВІДОМІСТЬ ТА ПРАВОВА КУЛЬТУРА

Завдання для організації самостійної, індивідуальної та практичної роботи:

Реферати:

- ❖ Правосвідомість в житті людини.
- ❖ Професійна правосвідомість і культура в діяльності працівників правоохоронних органів.
- ❖ Форми і методи правового виховання співробітників органів внутрішніх справ.

Питання для самостійної роботи:

- ❖ Охарактеризуйте види правової свідомості.
- ❖ Що розуміється під правовим навчанням. Якими якостями повинен оволодіти студент?
- ❖ Які суб'єкти здійснюють правовиховну роботу у державі?
- ❖ До основних напрямів правовиховної роботи правоохоронних органів відносять?

Практичне завдання:

- ❖ В конспекті занотуйте структуру правової культури та охарактеризуйте елементи, що її складають.

ТЕМА 17. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Завдання для організації самостійної, індивідуальної та практичної роботи:

Реферати:

- ❖ Позитивна і ретроспективна юридична відповідальність: соціальне значення і співвідношення.
- ❖ Функції та мета юридичної відповідальності.
- ❖ Підстави для притягнення і звільнення від юридичної відповідальності.

Питання для самостійної роботи:

- ❖ Охарактеризуйте принципи юридичної відповідальності. Який принцип покладений в основу норми прямої дії (Конституція України)?
- ❖ Що саме розуміється під конституційною відповідальністю? Хто є суб'єктом порушення права. Наведіть приклади.
- ❖ Якими нормативними актами регулюються процедура амністії і помилування?
- ❖ Які функції юридичної відповідальності Ви знаєте?

Практичне завдання:

❖ Занотуйте в конспекті підстави звільнення від кримінальної відповідальності.

❖ В конспекті охарактеризуйте цілі юридичної відповідальності.

ТЕМА 18. ДЕРЖАВНА ДИСЦИПЛІНА, ЗАКОННІСТЬ ТА ПРАВОПОРЯДОК

Завдання для організації самостійної, індивідуальної та практичної роботи:

Реферати:

❖ Законність і демократія.

❖ Роль органів внутрішніх справ у зміцненні правопорядку.

Питання для самостійної роботи:

❖ Що розуміється під законом?

❖ Як ще можна розглядати категорію «законність» окрім правового режиму? Дайте пояснення.

❖ Які види дисципліни Вам відомі? Дайте їх характеристику.

❖ Що розуміється під громадським порядком?

❖ Охарактеризуйте роль міліції у справі зміцнення законності та правопорядку.

Практичне завдання:

❖ В конспекті охарактеризувати військову дисципліну як різновид дисципліни взагалі. В яких нормативних актах містяться положення щодо дотримання військової дисципліни?

ТЕМА 19. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЙОГО МЕХАНІЗМ

Завдання для організації самостійної, індивідуальної та практичної роботи:

Реферати:

❖ Правове регулювання і його соціальне значення.

❖ Правопорядок як мета і результат правового регулювання суспільних відносин.

Питання для самостійної роботи:

❖ Які форми впливу права на суспільні відносини Вам відомі? Дайте характеристику.

❖ Що означає децентралізоване правове регулювання?

❖ Що є складовими механізму правового регулювання? Дайте їх характеристику.

❖ Який характер носить правове регулювання правовідносин за участю правоохоронних органів?

Практичне завдання:

❖ Занотуйте в конспекті стадії правового регулювання.

❖ В конспекті викласти і охарактеризувати механізм правового регулювання та його елементи.

ТЕМА 20. ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСОБИ І РОЛЬ ОВС В ЙОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННІ

Завдання для організації самостійної, індивідуальної та практичної роботи:

Реферати:

- ❖ Правовий статус особи-міліціонера: законодавчі прогалини.
- ❖ ОВС в механізмі гарантій прав людини і громадянина.
- ❖ Право як міра свободи і відповідальності особи.
- ❖ Межі втручання співробітниками міліції в особисте життя людини та громадянина.

Питання для самостійної роботи:

- ❖ Назвіть елементи правового статусу особи та охарактеризуйте їх.
- ❖ До особистих прав-гарантій відносяться? Перерахуйте та дайте їхню характеристику.

Практичне завдання:

Охарактеризувати у письмовій формі зміст соціальних та правових гарантій здійснення професійної діяльності працівниками міліції.

МОДУЛЬ 4 ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ТЕОРІЇ ПРАВОВИХ СИСТЕМ. СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ ПРО ДЕРЖАВУ І ПРАВО

Змістовий модуль 4.1. Основні правові системи сучасності

ТЕМА 21. ПРАВОВА СИСТЕМА: ПОНЯТТЯ, ХАРАКТЕРИСТИКА ЕЛЕМЕНТІВ

Завдання для організації самостійної, індивідуальної та практичної роботи:

Реферати:

- ❖ Правові системи світу. Їх типологія та характеристика.
- ❖ Правова система України та перспективи її розвитку.
- ❖ Місце правової культури як одного з елементів національної правової системи.

Питання для самостійної роботи:

- ❖ Що є статичними елементами правової системи країни? Охарактеризуйте їх.
- ❖ Визначити значення порівняльного правознавства для підготовки фахівців-юристів та працівників правоохоронних органів.
- ❖ Які комплексні фактори покладені в основу групування правових систем? Дайте їх характеристику.
- ❖ Що розуміється під юридичною практикою як одного з елементів правової системи?
- ❖ Охарактеризуйте особливості системи законодавства Української держави, Російської Федерації, республіки Німеччина.

Практичне завдання:

- ❖ На підставі аналізу актів конституційного права сформулювати основні засади (принципи, ідеї, доктрини, концепції) правової ідеології сучасного українського суспільства

ТЕМА 22. ОСНОВНІ ПРАВОВІ СИСТЕМИ СУЧАСНОСТІ

Завдання для організації самостійної, індивідуальної та практичної роботи:

Реферати:

- ❖ Структура та загальна характеристика романо-німецької правової сім'ї.
- ❖ Історія зародження і розвитку правової системи Європейського союзу.
- ❖ Структура та характеристика мусульманського права.
- ❖ Джерела мусульманського права: історія та сучасність.
- ❖ Національна правова система України: аксіологічні аспекти.
- ❖ Нові правові сім'ї: цивілізаційний рух права і держави.

Питання для самостійної роботи:

- ❖ Що розуміється під приватним правом. Наведіть приклади галузей права приватного характеру.
- ❖ Охарактеризуйте структуру англійського права.
- ❖ Охарактеризуйте правову сім'ю мусульманського права. Що є первинним елементом цієї сім'ї?

Практичне завдання:

- ❖ В конспекті занотуйте історичні аспекти виникнення романо-германської правової сім'ї. Які були передумови і що є основою (першоосновою) цієї сім'ї?
- ❖ Підготуйте письмово у вигляді таблиці порівняльний аналіз, що є відмінного між романо-германською та англо-американською правовою сім'єю

Змістовий модуль 4.2. Основні сучасні концепції про державу та право

ТЕМА 23. ОСНОВНІ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВІ ВЧЕННЯ ХХ СТОЛІТТЯ **Завдання для організації самостійної, індивідуальної та практичної роботи:**

Реферати:

- ❖ Сучасні погляди на праворозуміння в Україні.
- ❖ Соціологічна юриспруденція (реалісти і гарвардська школа права)
- ❖ Порівняльне правознавство. Історія та сучасність.

Питання для самостійної роботи:

- ❖ В чому полягає сутність концепції соціальної держави?
- ❖ Визначить основні ознаки правової держави. Які шляхи формування правової держави в Україні?
- ❖ В чому сутність концепції інституціоналізму?

Практичне завдання:

За допомогою тексту Конституції України визначити ті елементи тексту, що узгоджуються з основними засадами доктрини природного права.

6.4. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота передбачає проведення індивідуальних та групових консультацій із студентами, які недостатньо засвоїли навчальний матеріал з курсу «Юридична деонтологія» (для студентів денної та заочної форми навчання), а також відпрацювання студентами пропущених занять та незадовільних оцінок (для студентів денної форми навчання).

VII. Форми поточного та підсумкового контролю

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ДО ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ 1

1. В чому полягають відмінності предмету правознавства та предмету ТДП?
2. Чим відрізняються предмет та об'єкт дослідження?
3. Як Ви розумієте сутність методу історизму?
4. Що означає використання системно-функціонального методу дослідження?
5. Розкрийте роль теоретико-юридичних знань для виконання повноважень слідчого (оперативного працівника, адвоката, прокурора).
6. Що таке суспільство?
7. Яке місце займає держава в сучасному суспільстві?
8. Що таке соціальне регулювання?
9. Що означає суверенітет державної влади?
10. Чи можна говорити про наявність апарату примусу та апарату управління як ознаки держави?
11. В чому особливості виникнення державності у слов'янських народів?
12. Чи може політична партія впливати на державу як на суб'єкта політичної системи?
13. Як може відбуватися співробітництво між державою та політичною партією?
14. Що означає політичний плюралізм?
15. Який термін ширший за обсягом – державна влада чи політична влада?
16. Яким Ви бачите політичне майбутнє України?
17. З яких елементів складається поняття "форма держави"?
18. Як Ви розумієте поняття і види форм правління?
19. Як Ви розумієте поняття "державний устрій"?
20. Як Ви розумієте поняття та ознаки унітарної держави?
21. Як Ви розумієте поняття та види державно-правових режимів?
22. Як Ви розумієте поняття функцій держави?
23. У чому полягає зміст основних і неосновних функцій держави?
24. Як Ви розумієте поняття і зміст постійних і тимчасових функцій держави?
25. У чому полягає поняття і зміст внутрішніх і зовнішніх функцій держави?
26. Які є форми і методи здійснення державних функцій?
27. Як Ви розумієте роль і завдання ОВС у здійсненні функцій держави?
28. Що Ви розумієте під поняттям "механізм держави"?
29. Чим різняться державні підприємства та державні установи?
30. Які риси притаманні органу держави?
31. Як Ви розумієте загальне поняття "державний апарат"?
32. Яка структура державного апарату України?
33. Що розуміється під теорією "розподілу влад"?
34. Визначте місце ОВС у механізмі Української держави.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ДО ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ 2

1. Назвіть основні передумови виникнення права.
2. Розкрийте основні етапи формування права.
3. Назвіть особливості кожного історичного типу права.
4. Як на Вашу думку пов'язані між собою такі поняття як сутність та зміст права?
5. Що Ви знаєте про загально-соціальні та спеціально-юридичні функції права?
6. Які Ви знаєте види права?
7. Що означає термін "праворозуміння"?
8. Що розуміється під правом? Чи можливо дати однозначну відповідь на це питання?
9. Яке взаємовідношення права з економікою, політикою, культурою?
10. Що таке формальна визначеність права?
11. Що означає нормативність права?
12. Що розуміється під принципами права?
13. Назвіть основні форми права.
14. Що розуміють під системою права?
15. Назвіть структурні елементи системи права.
16. Які основні галузі системи права Ви можете виділити?
17. Чи формуються нові галузі права в сучасних умовах реформування української державності і правової системи?
18. Що таке правовий інститут? Які види правових інститутів Ви можете назвати?
19. Дайте визначення публічного і приватного права. Яке їхнє системне співвідношення.
20. Дайте визначення предмета і метода правового регулювання.
21. Що розуміють під "правовою системою"? Які її елементи?
22. Як співвідносяться поняття "система права" і "правова система"?
23. Що означає поняття "система законодавства"?
24. Ознаки норм права, що відрізняють їх від інших соціальних норм.
25. В чому полягають особливості правоутворення публічного і приватного, об'єктивного і суб'єктивного права.
26. Що таке нормативно-правовий акт?
27. В чому сутність активної та пасивної форми реалізації норм права?
28. Чому застосування – це особлива форма реалізації норм права?
29. В чому відмінність правозастосовчих актів від нормативно-правових?
30. Що таке тлумачення норм права?
31. Які Ви знаєте види тлумачення за обсягом?
32. В чому полягає значення тлумачення в діяльності ОВС?
33. Яку структуру мають правовідносини?
34. Що таке суб'єктивне право?
Які структурні елементи юридичного обов'язку Ви знаєте?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ДО ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ 3

1. В чому полягає механізм здійснення правової поведінки?
2. Які Ви можете назвати елементи механізму правової поведінки?
3. Які можна виділити причини і умови скоєння правопорушення?
4. В чому полягає роль ОВС по попередженню правопорушень?
5. Чи правильне твердження про те, що юридична відповідальність як вид соціальної відповідальності?
6. Які Ви знаєте види юридичної відповідальності?
7. Співвідношення суспільного порядку і правопорядку.
8. Зміст поняття "режим законності"?
9. Розуміння поняття верховенства права.

10. Співвідношення законності і доцільності.
 11. Поняття єдності законності.
 12. Законність і демократія, законність і культура.
 13. Поняття гарантії законності.
 14. В чому полягає роль зміцнення державної дисципліни в діяльності державних органів.
 15. Які Ви знаєте функції правосвідомості?
 16. Правова ідеологія і правова психологія. Який зв'язок між ними?
 17. Співвідношення понять правова держава і правова культура.
 18. Зміст правової культури індивіда.
 19. Правове регулювання як функція права.
 20. Які Ви можете назвати фактори забезпечення ефективності правового регулювання?
 21. Особливості правового регулювання за участю працівників ОВС.
 22. Які існують сфери і межі правового регулювання.
 23. Співвідношення правового регулювання з іншими видами регулювання
 24. Юридичні установи та їх роль в правовій системі країни.
 25. В чому полягає зв'язок законодавства з юридичною практикою.
 26. Який вплив правової ідеології на систему права?
 27. Які існують функції юридичної практики.
 28. Значення порівняльного законодавства для розвитку національних правових систем.
 29. Інститути і інші органи Європейського союзу.
 30. Особливості правових систем різних країн.
 31. Поняття і структура правоохоронної діяльності.
 32. Місце і роль правоохоронних органів в системі апарату держави.
 33. Нормативна база правоохоронної діяльності.
 34. Суб'єкти правоохоронної діяльності.
 35. Функції правоохоронних органів.
 36. Зміст суб'єктивного права і юридичного обов'язку.
 37. Поняття громадянства. Характеристика його структурних елементів.
 38. Поняття гарантій прав і свобод громадян.
- Роль держави в забезпеченні прав і свобод громадян.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ДО ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ 4

1. Охарактеризуйте порівняльне правознавство і визначіть типологію правових систем.
2. Охарактеризуйте романо-германську правову сім'ю.
3. Англосаксонська правова сім'я: історія виникнення, структура та джерела
4. Соціалістична правова сім'я.
5. Мусульманська правова сім'я.
6. Сім'я традиційного права.
7. Значення порівняльного правознавства для підготовки юристів.
8. Назвіть основні причини різноманіття концепцій про державу в сучасному державно-правовому мисленні.
9. Дайте характеристику держави в доктринах соціологічного спрямування.
10. Покажіть місце і роль держави в юридичних теоріях.
11. Розкрийте сутність та взаємодію анархізму, етатизму і держави.
12. Назвіть основні сучасні концепції право розуміння.
13. Джерела права в соціологічній та психологічних концепціях.
14. Поняття позитивізму та нормативізму.
15. Види природних прав.
16. Охарактеризуйте інтегративну теорію права.

ПРИБЛИЗНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття теорії держави і права як фундаментальної юридичної науки, навчальної дисципліни.
2. Предмет і методологія теорії держави та права.
3. Функції теорії держави та права.
4. Система юридичних наук і місце в них теорії держави та права.
5. Значення вивчення ТДП для підготовки співробітників ОВС.
6. Поняття та ознаки права.
7. Поняття та ознаки держави.
8. Поняття суверенітету та його види.
9. Право і держава: аспекти співвідношення.
10. Загальна характеристика Конституції України 1996р. (та змін до Конституції України 2004 р.)
11. Теорії походження держави.
12. Передумови виникнення держави.
13. Нові підходи до типології держав. Історичні типи держав.
14. Поняття та структура суб'єктивного права.
15. Політична система суспільства: поняття, основні функції та елементи.
16. Місце і роль держави в політичній системі України.
17. Поняття та класифікація функцій держави.
18. Внутрішні функції держави: поняття і зміст.
19. Зовнішні функції держави: поняття та зміст.
20. Форми і методи здійснення функцій держави.
21. Роль ОВС України в здійсненні державних функцій.
22. Поняття та елементи форми держави.
23. Поняття та види форми правління. Їх характеристика.
24. Поняття та види форми державного устрою. Їх характеристика.
25. Поняття та види державно-правового режиму.
26. Характеристика різновидів демократичного режиму.
27. Особливості елементів форм Української держави.
28. Механізм держави як система державних організацій.
29. Поняття та структура державного апарату України.
30. Принципи організації та функціонування апарату держави.
31. Поняття та ознаки органів держави.
32. Види органів держави.
33. ОВС в механізмі держави.
34. Поняття та ознаки правової держави.
35. Поняття та ознаки соціальної держави.
36. Поняття громадянського суспільства та основні риси.
37. Доктрина держави загального благоденства та технократії.
38. Основні ідеї марксистського вчення про державу.
39. Основні положення теорії плюралістичної демократії.
40. Теорія еліт та елітарної демократії.
41. Поняття та види державної дисципліни.
42. Класифікація конституційних прав громадян України.
43. Поняття предмету та методу правового регулювання.
44. Поняття права та його соціальна цінність.
45. Принципи права та їх характеристика.
46. Поняття та види функцій права.
47. Характеристика спеціально-юридичних функцій права.
48. Поняття системи права.
49. Структура права та характеристика її елементів.

50. Основні елементи системи права і їх характеристика.
51. Поняття і зміст системи законодавства.
52. Співвідношення системи права і системи законодавства.
53. Місце та роль Основного Закону в системі законодавства.
54. Поняття і види систематизації нормативно-правових актів.
55. Поняття і види соціальних норм, їх основні властивості.
56. Види норм права.
57. Структура норм права.
58. Норма права і стаття нормативно-правового акту.
59. Співвідношення і взаємодія норм права з іншими соціальними нормами.
60. Суб'єкти та види правотворчості.
61. Принципи правотворчості.
62. Стадії правотворчості.
63. Поняття і види форм /джерел/ права.
64. Нормативно-правовий акт як основна форма /джерело/ права України.
65. Види нормативно-правових актів.
66. Закон та його види.
67. Види нормативно-правових актів, що регулюють діяльність ОВС.
68. Дія нормативно-правових актів у просторі та по колу осіб.
69. Дія нормативно-правових актів у часі.
70. Поняття та форми реалізації норм права.
71. Реалізація норм права у сфері професійної діяльності ОВС.
72. Застосування норм права як особлива форма їх реалізації.
73. Стадії застосування норм права.
74. Способи тлумачення норм права.
75. Поняття і види тлумачення норм права.
76. Офіційне та неофіційне тлумачення норм права.
77. Тлумачення норм права за обсягом.
78. Прогалини в законодавстві і шляхи їх усунення.
79. Тлумачення норм права, що здійснюється працівниками ОВС.
80. Акти застосування норм права, що видаються ОВС.
81. Вимоги правильного застосування норм права співробітниками ОВС.
82. Поняття і основні ознаки правовідносин.
83. Види правовідносин і критерії їх класифікації.
84. Склад правовідносин.
85. Зміст правовідносин.
86. Поняття і види об'єктів правовідносин.
87. Поняття суб'єктивного права та його структура.
88. Поняття та види суб'єктів права.
89. Види суб'єктивних прав людини і громадянина та їх характеристика.
90. Поняття та класифікація юридичних фактів.
91. Види правової поведінки.
92. Правова поведінка: поняття та ознаки.
93. Поняття та ознаки правомірної поведінки.
94. Види правомірної поведінки.
95. Правопорушення: поняття, ознаки та види.
96. Склад правопорушення та характеристика його елементів.
97. Поняття та ознаки юридичної відповідальності.
98. Мета та функції юридичної відповідальності.
99. Підстави притягнення та звільнення від юридичної відповідальності.
100. Види юридичної відповідальності.
101. Гарантії законності.
102. Поняття та принципи законності.
103. Поняття і структура правосвідомості.
104. Правова культура: поняття і структура.

105. Правове регулювання як різновид правового впливу на суспільні відносини.
106. Стадії процесу правового регулювання.
107. Поняття механізму правового регулювання та його структура.
108. Поняття правової системи та характеристика її елементів.
109. Основні види правових сімей та їх характеристика.
110. Поняття та елементи правового статусу особи.

ІХ. Рекомендовані джерела інформації

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативні джерела

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. //Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Про міліцію: Закон України від 20.12.1990 // Відомості Верховної Ради (ВВР). - 1991. - № 4. - Ст.20
3. Закон України від 25.03.1992 № 2229-ХІІ «Про Службу безпеки України» (zakon.rada.gov.ua)
4. Закон України від 16.05.2008 № 279-VI «Про Кабінет Міністрів України» (zakon.rada.gov.ua)
5. Закон України Про державну службу» від 16.12.1993 року (zakon.rada.gov.ua)
6. Закон України від 05.11.1991 № 1789-ХІІ «Про прокуратуру» (zakon.rada.gov.ua)
7. Закон України «Про адвокатуру» //Голос України від 29.01.1993.
8. Закон України «Про війська внутрішньої та конвойної охорони» // Голос України від 24.04.92. (Президент України; Указ від 25.05.2007 № 474/2007 Про приведення системи управління внутрішніми військами у відповідність із Конституцією України)
9. Кабінет Міністрів України; Постанова, Положення від 04.10.2006 № 1383 «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України»
10. Указ Президента № 1284/98 «Про першочергові заходи з проведення в Україні адміністративної реформи» (Постанова ВРУ №2067-III від 02.11.2000 року);
11. Президент України; Указ, Концепція від 05.01.2005 № 1/2005 «Про Концепцію розвитку законодавства про державну службу» (zakon.rada.gov.ua)
12. Кабінет Міністрів України; Постанова, План від 18.03.2002 № 346 Про стан виконання Законів України «Про боротьбу з корупцією» та «Про державну службу» (zakon.rada.gov.ua)

Підручники, навчальні посібники, практикуми

13. Балинська О.М., Гарасимів Т.З. Проблеми теорії держави і права: навч.-метод. посіб. / Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. – Л.: ЛьвДУВС, 2008. – 320 с.
14. Венгеров А.Б. Теория государства и права: Учебник / А.Б. Венгеров. - 6-е изд., стереотип., учеб. - М.: Омега-Л, 2009. – 608 с.
15. Гусарев С.Д., Олійник А.Ю., Слюсаренко О.Л. Теорія права і держави: навч. посібник / Київський національний ун-т внутрішніх справ. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців "Правова єдність", 2008. – 270 с.
16. Загальна теорія держави і права: навч. посіб. / Р.А. Калюжний, С.М. Тимченко, Н.М. Пархоменко, С.М. Легуша. – К.: Видавець Паливода А.В., 2007. – 296 с. – (Бібліотека студента).

17. Зайчук О.В., Заєць А.П., Журавський В.С., Копиленко О.Л., Оніщенко Н.М. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / О.В. Зайчук (ред.), Н.М. Оніщенко (ред.). – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 688с.
18. Кельман М.С., Мурашин О.Г. Теорія держави і права (схеми, таблиці, поняття): Навчальний посібник. – К., 2006. – 127 с.
19. Копиленко О.Л., Зайчук О.В., Заєць А.П., Журавський В.С., Оніщенко Н.М., Бобровник С.В. Загальна теорія держави і права (основні поняття, категорії, правові конструкції та наукові концепції): навч. посіб. / МОН України. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 400 с.
20. Коталейчук С.П. Теорія держави та права: навч. посібник для підготовки до держ. іспитів. – К.: КНТ, 2009. – 320 с.
21. Лисенков С.Л. Загальна теорія держави і права. – К.: КНТ, 2006. – 355 с.
22. Малько А.В. Теория государства и права в схемах, определениях и комментариях :Учебное пособие /А. В. Малько; Институт государства и права РАН. Саратовский филиал. - Учеб. изд. -М.: Проспект, 2009. -140 с.
23. Морозова Л.А. Теория государства и права: Учебник /Л.А. Морозова. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Эксмо, 2009. - 477 с.
24. Ортинський В.Л., Гришук В.К., Мацько М.А., Буряк В.Я., Гришук О.В., Долинська М.С. Основи держави і права України: підручник. – К.: Знання, 2008. – 583с.
25. Осауленко О.І. Загальна теорія держави і права: Навч. посіб. для студентів ВНЗ / Київський національний університет внутрішніх справ. – К.: Істина, 2007. – 336 с.
26. Пендюра М.М. Теорія держави і права: посіб. для підгот. до іспитів / Київський національний ун-т внутрішніх справ – К.: ТЕКСТ, 2008. – 188с.
27. Рассказов Л.П. Теория государства и права: Учебник для студентов вузов /Л.П. Рассказов. -2-е изд., учеб. - М.: Риор, 2009. – 463 с.
28. Самофалов Л.П., Старостюк А.В., Кононець Т.Л., Шилінгов В.С., Чернецька О.В. Теорія держави і права для підготовки до іспиту: навч. посіб. для студ. ВНЗ / В.С. Шилінгов (заг.ред.). – К.: КНТ, 2008. – 228с.
29. Середа Г.П., Стеценко С.Г. Проблеми теорії держави і права: Навчальний посібник у визначеннях та схемах. – К.: КНТ, 2009. – 184 с.
30. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): Підруч. – Х.: Еспада, 2006. – 776 с.
31. Теория государства и права /Авт. кол.: В.С. Афанасьев, В.К. Бабаев, В.М. Баранов и др.; Под ред. А.Г. Хабибулина, В.В. Лазарева. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: ИД «Форум»; Инфра – М, 2009. – 620 с.
32. Теория государства и права: Учебник для вузов / В.Л. Кулапов, А.В. Малько; Саратовский филиал Института государства и права РАН; Саратовская государственная академия права. - М.:Норма, 2009. - 384 с.
33. Теория государства и права: Учебник / Н.И. Летушева, М.В. Летушева. - 5-е изд., стереотип., учеб. - М.: Издательский центр "Академия", 2009. - 208 с.
34. Теорія держави та права: Посіб. для підгот. до екзаменів / С.М. Тимченко, Р.А. Калюжний, Н.М. Пархоменко, С.М. Легуша.– К.: Вид. Паливода А.В., 2006.– 176 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2007-2/07mvvovs.pdf Правові основи забезпечення дисципліни та законності в ОВС: В.В. Марков. – Харківський національний університет внутрішніх справ. (Форум права, 2007, № 2, с.139-145)
2. Авер'янов А.Б. Проблеми організації виконавчої влади // Правова держава. - 1996. - № 7. - С.20.
3. Аврутин Ю.Е. Государство и право. Теория и практика: Учеб. пособие для студ. вузов, обучающихся по специальности «Юриспруденция» (030501). – М.:

Юнити-Дана: Закон и право, 2007. – 479 с. – (Высшее профессиональное образование. Юриспруденция).

4. Агешин Ю.А. К вопросу о противоречии между нормами права и морали. // Правоведение. - 1971. - №2.

5. Адміністративна відповідальність за правопорушення, що посягають на права і свободи громадян: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 [Електронний ресурс] / О.В. Синьов; Нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2001. — 20 с.

6. Адміністративно-правовий захист міліцією прав громадян у сфері громадського порядку: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 [Електронний ресурс] / О.І. Ульянов; Нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2002. — 18 с.

7. Адміністративно-правові відносини в діяльності органів прокуратури України: загальнотеоретичні аспекти: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 [Електронний ресурс] / В.В. Шуба; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. — Х., 2007. — 20 с.

8. Адміністративно-правові відносини: концептуальні засади та правова природа: Автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 [Електронний ресурс] / О.І. Харитоновна; Одес. нац. юрид. акад. — О., 2004. — 36 с.

9. Алексеев С.С. К вопросу об общем понятии права. "Государство и право". - 1993.- №6 - С.128-133.

10. Алексеев С.С. Теория права. – М. - 1994. - С.51-71.

11. Алексеев С.С. Государство и право: Учебное пособие: Допущено Министерством образования и науки РФ в качестве учебного пособия для студентов высших учебных заведений, обучающихся по направлению и специальности "Юриспруденция" / С.С. Алексеев. - учеб. изд. -М.: Проспект; ТК Велби, 2008. – 152 с.

12. Алексєнко І.Г. Загальнотеоретичні аспекти тлумачення конституції та законів органами конституційної юстиції // Вісник Запорізького інституту внутрішніх справ. – 2000. - № 4.

13. Бабаев В.К. Теория государства и права. - М., 2004. - 587 с.

14. Бабкіна О.В., Волинка К.Г. Теорія держави та права у схемах і визначеннях. К. МАУП. -2004. - 144 с.

15. Багірова І. Застосування законодавства України щодо відшкодування моральної шкоди: проблемні питання // Право України. – 2006. - № 5. – С.89-91.

16. Балинська О.М. Правосвідомість як регулятор правомірної поведінки і визначник професіоналізму працівників ОВС та цивілізованості суспільства // Вісник / Львівський ін-т внутрішніх справ. – Львів, 2004. – № 1. – С. 465-472.

17. Барнашов А.М. Теория разделения властей: становление, развитие, применение.-Томск, 1988 /ХО Б 25/.ф.

18. Барський В.Р. Нормотворчість представницьких органів місцевого самоврядування в Україні: Автореф. дис.... канд. юрид. наук (12.00.02)/ Одеська нац. юрид. акад. - Одеса, 2006.- 18с.

19. Безродній С.Ф. та інші. Світова класична думка про державу та право: Навч. посіб. - К.: "Юрінком Інтер", 1999. - 397 с.

20. Бережний О. Правова природа і галузева належність преюдицій // Право України. –2002. - № 2.

21. Бержель Ш.-Л. Общая теория права / Под общ. Ред. В.И.Даниленко. Пер. с фран. – М.:NOTA BENE, 2000 – 567с.

22. Бернам Уильям. Правовая система США / В.А.Власихин (науч.ред.), А.В. Александров (пер.с англ.). – 3. вып. – М.: РИО „Новая юстиция”, 2006. – 1212 с. /Шифр у НБУВ: ВА680978/.

23. Бехруз Хашматулла. Введение в сравнительное правоведение. – О.: 2002. – 328 с.

24. Бехруз Хашматулла. Исламские традиции права. - О., 2006. - 293 с.

25. Бідей О. Основні форми реалізації правової політики // Право України - К., 2006. - №7. с.42-46.

26. Білий П. Про правову культуру працівників органів внутрішніх справ // Право України . – 1997. - №10. – С.40.
27. Білий П.М., Барангов С.О. Аспекти правової культури у сфері застосування правових норм // Вісник Одеського ун-та внутр. справ. – 2000. - № 1.
28. Білоус А.О. Політико-правові системи: Світ і Україна. - К., 1997. - 200 с.
29. Бобровник С.В. Правове регулювання суспільних відносин та реалізація права // Правова держава. – Вип. 7 – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 1996. – С. 103 – 108.
30. Бобылев А.И. Механизм правового воздействия на общественные отношения // Государство и право. – 1999. - № 5.
31. Борденюк В. Децентралізація державної влади і місцевого самоврядування: поняття, суть та форми (види) // Право України.- 2005.- № 1.- С.21-26.
32. Бородін В.В. “Воспитание и культура молодых сотрудников милиции”. Институт государства и права . – К. ,1989.
33. Бостан С.К. Конституційне реформування державного правління: досвід республіки Хорватія // Право України. - 2004. - № 12
34. Бугаєць О.Є. Правовідносини як елемент механізму правового регулювання // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2000. – № 4. – С. 77 – 88.
35. Вазіляк А.А. Правова і соціальна держава: від ідеї до реалізації // Вісник луган. академії внутр. справ МВС - Луганськ, 2005. - ч.4 – с.6-21.
36. Васецький В.Ю. Доктрина прав людини в романо-германській правовій системі: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук (12.00.01) / КНУВС. - К., 2006. -20 с.
37. Василюк Б., Ломоносова О. Застосування аналогії в цивільному процесі // Право України. – 2002. - № 3.
38. Васькович Й. Правосвідомість та її вплив на ментальність українського народу // Право України. – 1998. - № 6. – С.108
39. Ведерніков Ю.А., Грекул В.С., Папірна А.В. Теорія держави та права. - Дніпропетровськ, 2005. – 176с.
40. Ведерніков Юрій Анатолійович, Грекул Володимир Семенович. Теорія держави і права: Навч. посіб. для підгот. до держ. іспиту / МВС України; Юридична академія — Д., 2002. — 120с.
41. Великанова М.М., Великанов О.Ю., Половко І.В. Теорія держави та права: Навч.-метод. посібник / Ніжинський держ. ун-т ім. Миколи Гоголя. — Ніжин: Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2006. — 164с.
42. Венгеров А.Б. Теория государства и права / 5-е изд., стер. – М.: Омега-Л., 2008. – 608 с.
43. Венгеров А.Б. Теория государства и права.: Учебник. - М.: Омега-Л., 2005 г. - 321с.
44. Венгеров А.Б. Теория государства и права: В 2-х частях. - М., 1996. - 424 с.
45. Витченко А.М. Метод правового регулювання соціалістических общественных отношений. Под редакцией доктора юридич. наук М.И.Байтина. – Саратов, 1974. – 161 с.
46. Витченко А.М. Механизм правового регулювання соціалістических общественных отношений, его понятие и структура // Вопросы теории государства и права. Сборник статей под ред. доцента М.И. Байтина. Вып. 1. Саратов. – 1968. – С. 65 – 92.
47. Вишневский А.Ф., Горбатов Н.А. Общая теория государства и права. - М, 2004. - 586 с.
48. Вітокіна Ю. Форми та методи адміністративно-правової діяльності у сфері соціального захисту населення // Підприємництво, господарство і право. - 2007.- №5.- С.79.
49. Власов Ю.Л. Проблеми тлумачення норм права в діяльності Верховної Ради України // Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Вип. 13. – К., 2002.
50. Власов Ю.Л. Проблеми тлумачення норм права: Монографія. - К., 2001.

51. Вовраженцева К.П. Правові системи України та Республіки Беларусь: сучасні процеси правового розвитку: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. – К., 2008. – 20 с. /Шифр у НБУВ: РА356117/.
52. Вопленко Н.Н. Общая теория реализации права и правоприменительная деятельность следователя // Проблемы применения правовых норм на предварительном следствии. - Волгоград, 1982. ч/з.
53. Вступ до теорії правових систем / За заг. ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко: Монографія. – К.: Видавництво „Юридична думка”, 2006. – 432 с.
54. Гайворонський В. Виключне право Українського народу визначати конституційний лад у державі // Право України. - 2003.- № 12.
55. Галаган И.А., Василенко А.В. К проблемам теории правоприменительных отношений // Государство и право. – 1999. - № 8.
56. Гелей С.Д. Політико-правові системи світу: навчальний посібник. – К.: Знання – 2006. – С. 669.
57. Генезис і розвиток правових норм в галузі фізичної культури і здорового способу життя українського народу: від звичаєвого права до законодавства початку ХХ ст.: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 [Електронний ресурс] / Л.Д. Вострокнутов; Нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2003. — 20 с.
58. Гончарук О.В. Дихотомія права: право публічне та право приватне: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук (12.00.01)/ Ін-т законодавства ВР України. - Київ, 2006.- 20с.
59. Горова О.Б. Місце міжнародних стандартів прав людини в правовій системі України: Збірник наук. праць. Юридичні і політичні науки. – К.: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. – Спец. Випуск. - К., 2005. – С.257-263.
60. Гранат Н.Л. и др. Толкование норм права в правоприменительной деятельности ОВД. - М., 1981. /Х621 Г770/.- ст. 4-20, 28-38.
61. Гриньова В.М., Новікова М.М. Державне регулювання економіки. – Х.: „ІНЖЕК”, 2004. – 756 с.
62. Громадянство: набуття та припинення / Л.Рубач, М.Мілорава, В.Коцюба – К.: Видавець Фурса С.Я. – 2006
63. Гурджі Ю.О. Гарантії прав особи: функціональна характеристика // Держава і право – К. – Вип. 36 – 2007. – С.440-447
64. Гуржій Т. Місце юридичної кваліфікації у процесі правозастосування // Право України. – 2006. - № 4. – С.29-31.
65. Гусарев С.Д., Олійник А.Ю., Слюсаренко О.Л. Словник термінів і визначень. - К. - 1997.
66. Гусарев С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти / МВС України. КНУВС. – К.: Знання, 2005. – 375 с.
67. Давид Рене, Жоффре-Спинози Камилла. Основные правовые системы современности / В.А.Туманов (пер.с фр.). – М.: Международные отношения, 2003. – 399с.
68. Дахова І. Поняття виконавчої влади та її місце в державному механізмі України // Право України.- 2002.- №12.- С.23.
69. Демиденко В.О. Конституційно-правова відповідальність: позитивний та ретроспективний аспекти // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. – 2006. – № 1. – С. 61.
70. Демічева В.В. Правова культура та правосвідомість: взаємозв'язок та взаємовплив // Держава і право: Зб. наук. пр. – К., 2005. – Вип. 28: Юридичні і політичні науки. – С. 119-125.
71. Денисов Ю.А. Общая теория правонарушения и ответственности.- Л., 1983.
72. Дисциплінарна відповідальність прокурорів: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.10 [Електронний ресурс] / А.В. Пшонка; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. — Х., 2006. — 22 с.

73. Дідич Т.О. Нормопроекування: теоретико-правовий аспект: Автореф. дис. канд. юрид. наук (12.00.01)/ Ін-т законодавства ВР України. - Київ, 2006.- 18с.
74. Дмитрієнко І.В. Українська правова культура як критерій якісного стану українського суспільства // Держава і право: Зб. наук. пр. – К., 2007. – Вип. 35: Юридичні і політичні науки. – С. 63-71.
75. Добродумов П. Про реформу політичної системи України // Право України. - 2003.- № 5.- С.19.
76. Доценко О.Л. Історія мови українського справочинства: Посібник/ МВС України. НАВСУ.- К., 2005.- 142с.
77. Дробуш І. Розмежування функцій органів місцевого самоврядування органів державної виконавчої влади // Право України. - 2001.- № 10.- С.20.
78. Дубинин Н.П. Генетика, поведение, ответственность.- М., 1989. /X628, 3Д. 79/. ст. 179-211
79. Дудин А.П. Диалектика правоотношений. - Саратов, 1983. /ХО/.
80. Дутка Г.І. Закон в системі нормативно-правових актів України. Автореф. дис. канд. юрид. наук (12.00.01). - Київ, 2003.- 19с.
81. Дьоміна О.С. Формування правової культури студентської молоді в умовах сучасного українського суспільства: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / НАН України. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2007. – 20 с.
82. Евпатов В.И. Международное общество и правопорядок.-К., 1990.
83. Жаровська І. Відкритість та доступність діяльності органів державної влади як складова концепції правової держави // Підприємництво, господарство і право. - 2007.- №6.- С.126.
84. Завальний А. М. Юридичні факти в сфері здійснення правоохоронної діяльності: Автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.01 / КНУВС. – К., 2007. – 20 с.
85. Завальнюк В.В. Поняття методологічного принципу історизму. Актуальні проблеми держави і права.- Одеса, 2001.- Вип. 11.- С.30.
86. Загальна декларація прав людини (zakon.rada.gov.ua, google.com.ua);
87. Загальна теорія держави і права / За ред.. М.В.Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. – Харків: Право, 2002. – 427 с.
88. Загальна теорія держави і права: (основні поняття, категорії, правові конструкції та наукові концепції): навч. посіб. / За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 400 с.
89. Загальна теорія держави та права / За ред. Кельман М.С., Мурашин О.Г. - Л., 2003 р. - 584 с.
90. Загальна теорія держави та права / За ред. Савчук П.С., Самойленко Ю.П. - К., 2001.- 324 с.
91. Задирака Н.Ю. Теоретико-правові питання законотворчості: Автореф. дис. канд. юрид. наук (12.00.01)/ Інститут законодавства ВР України. - Київ, 2005.- 16с.
92. Заєць А.П. Право і закон як вихідні категорії правової системи // Правова система України: теорія і практика. – К, 1993. – С.10 – 15, 43 – 46, 55 – 56.
93. Зайчук О., Оніщенко Н. Середовище права та формування правових систем сучасності // Право України. – 2003. – № 12. – С. 37 – 40.
94. Закон України "Про політичні партії в Україні" (станом на 01.02.05): Офіційне видання ВР України. - К., Парламентське видання, 2005. – 20 с.
95. Закон України «Про війська внутрішньої та конвойної охорони» // Голос України від 24.04.92.
96. Закон України «Про державну службу» від 16.12.1993 року
97. Закон України «Про дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України» від 22.02.2006 року № 3460-IV (zakon.rada.gov.ua)
98. Закон України «Про Конституційний Суд України» // Вісник ВРУ. - 1996. - №49 /X621 Н832/.
99. Закон України «Про міліцію» // Відомості Верховної Ради. – 1991. – N 4. – ст. 20.

100. Законність у контексті профілактики правопорушень в службовій діяльності міліції України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 [Електронний ресурс] / О.В. Ряшко; Київ. нац. ун-т внутр. справ. — К., 2006. — 20 с.
101. Законотворчість. Вип.2. Конституційні засади законотворчої діяльності/ Укр. школа законотворчості ін-ту законодавства ВР України. Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ).- К., 2005.- 161с- (Б-ка Української школи законотворчості).
102. Захарчук С. Співвідношення права та моралі: історико-теоретичні аспекти // Підприємництво, господарство і право. - 2007.- №4.- С.133.
103. Захист прав і свобод громадян у провадженні в справах про адміністративні правопорушення та їх забезпечення в діяльності міліції: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 [Електронний ресурс] / С.М. Тараненко; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. — К., 2000. — 20 с.
104. Иванов А.А. Правонарушение и юридическая ответственность. Теория и законодательная практика: Учеб. пособие для вузов. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2004. — 120 с.
105. Иванов Р.А. К вопросу о генезисе принципов права //Вестник ЛГУ. - Серия 6.-1987. - №4.
106. Исаков В.Б. Фактический состав в механизме правового регулирования. Научный редактор профессор С.С.Алексеев. — Саратов, Издательство Саратовского университета, 1980. — 128 с. /Шифр у НБУВ: ВА363748/.
107. История политических и правовых учений. Учебник для ВУЗов /под ред. В.С.Нерсисянца. - М., 2006. - 944 с.
108. История политических и правовых учений. Учебник для вузов. /Под общей редакцией члена-корреспондента РАН В.С. Нерсисянца. - М.,1996.-736 с.
109. Іваненко О.В. Визначення поняття, сутності та видів соціальної відповідальності: актуальні проблеми // Право України.- 2006. - №1.- С.60
110. Іваненко О.В. Процесуальна відповідальність як окремий і самостійний вид юридичної відповідальності // Право України.- 2006. - №3.- С.32
111. Іванюк Р.В. Право, мораль, правосвідомість: сутнісні характеристики взаємодії // Право в системі соціальних норм: історико-юридичні аспекти: Матеріали XIII іст.-прав. конф. 20-22 трав. 2005 р., м. Чернівці. — Чернівці, 2005. — С. 297-302.
112. Ідея правової держави: Теоретично-правова модель і практична реалізація. -К., 2004.-386 с.
113. Імідж працівника міліції як чинник розвитку правосвідомості громадян: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.06 [Електронний ресурс] / І.В. Воробйова; Харк. нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2007. — 19 с.
114. Іншин М.І. Сутність та поняття механізму правового регулювання управлінської діяльності ОВС України // Вісник Запорізького юридичного інституту. — 2002. — № 3. — С. 128 — 131.
115. Історія вчень про право і державу: Хрестоматія. - Х., 2005. - 910 с.
116. Кагадій М.І. Юридична практика в правовій системі України: Дис. ... канд. юрид. наук (12.00.01)/ МВС України. КНУВС- Київ
117. Кагадій М. Поняття та елементи правової системи // Право України. — 2004. — № 12. — С. 32 — 36.
118. Кагадій М.І.. Юридична практика в правовій системі України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Київський національний ун-т внутрішніх справ. — К., 2005. — 16 с. /Шифр у НБУВ: РА341278/.
119. Калужний Р.А. Римське приватне право. - К. Істина, 2005. - 144 с.
120. Карпунов В.М. Теорія держави та права // Навчальний посібник для ВНЗ МВС // Луганська академія внутрішніх справ Вид.2-ге. - Луганськ, 2005. - 206 с.
121. Кашанина Т.В. Происхождение государства и права.- М., 1999.

122. Кельзен Г. Чисте правознавство: з додатком. - К., 2004. - 496 с.
123. Кельман М.С. Конституційний контроль як засіб захисту конституцій у національних правових системах континентального права: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 [Електронний ресурс] / М.С. Кельман; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. — К., 2001. — 19 с.
124. Кельман М.С., Ортинський В.Л., Штангрет М.Й. Теорія держави і права (схеми, таблиці, поняття, принципи, основні засади): Навчальний посібник. — Львів: ЛІВС, 2003. — 180 с.
125. Кикоть Г.В. Юридичні факти в системі правовідносин: Автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.01 / НАН України. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. — К., 2006. — 19 с.
126. Ківенко Н.В. та ін. Девіантна поведінка: сучасна парадигма. — Ірпінь: Академія Державної податкової служби України, 2002. — 240 с.
127. Кінаш Б.С. Конституція в системі права: теоретико-правові аспекти реалізації // Науковий вісник НАВСУ. - 2004. - № 3. - С.225-232.
128. Кленнер Г. От права природы к природе права . - М.:Прогрес. - 1988. /ХО К48/ ф,ч/3.
129. Клочков В.В. Диалектика как методология изучения теории государства и права: риторические проблемы и теории // Философия права, 2005 - №2. — ст. 8-23.
130. Коваль О.А. Поняття і ознаки соціальної держави як суспільно-політичного ідеалу сучасності // Законодавство України - 2005. - №12. - с.3- 9.
131. Коваль О.А. Принципи процесуального права та їх втілення в законодавчій регламентації діяльності міліції України: Дис. ... канд. юрид. наук (12.00.01)/ КНУВС- Київ
132. Коли честь в забутті. Звернення колегії МВС України до особового складу органів внутрішніх справ України. - "Іменем закону " від 29 вересня 1995р.
133. Колодій А.М. Принципи права України. - К., 1998.-208 с.
134. Колодій А.М., Копейчиков В.В. та інші. Теорія держави і права. Навчальний посібник. - К., 1995. /ХО Т338/
135. Комаров С.А. Общая теория государства и права. — СПб., 2004. — 476 с.
136. Кондратьев Р. Соціальна держава в теоретико-правових і філософських дослідженнях // Право України. - К., 2005. - №2 - с.81 -84.
137. Конституційна відповідальність в системі захисту правового статусу суб'єктів місцевого самоврядування: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 [Електронний ресурс] / О.В. Краснікова; Одес. нац. юрид. акад.. — О., 2004. — 19 с.
138. Конституційна-правова відповідальність в системі видів юридичної відповідальності: теоретико-правовий аспект: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 [Електронний ресурс] / А.О. Червяцова; Нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2004. — 20 с.
139. Конституція України від 28 червня 1996 року. //Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.
140. Копейчиков В.В. Механизм государства в советской федерации. —М. :Юрид. лит.-1973. /Х620 К65/.
141. Копейчиков В.В. та інші. Теорія держави і права. Учбовий посібник. - К., 1995./ХОТ338/.
142. Коржанський М. Право. Наука. Закон // Право України. - 2004. - № 11. - С.103.
143. Коростей В. Про функції права // Право України.- 2004.- №9.- С.124.
144. Косаняк В. Механізм фінансово-правового регулювання: поняття, стадії і елементи // Вісник Львівського університету. Серія юридична. — 2004. — Вип. 39. — С. 251 — 264.
145. Костенко О. Наукове (доктринальне) тлумачення законів та його роль у здійсненні правосуддя // Право України. — 2000. - № 6.

146. Костицький В. Екологічна функція держави та економіко-правовий механізм охорони довкілля // Право України. - 2004.- № 1. - С. 147.
147. Костицький В. Право як цілісність // Право України. - 2002. - № 2. - С.8.
148. Кот Т.А. О соотношении справедливости и права в учениях древнегреческих мыслителей // Вестник Белорусского Ун-та; Сер. 3. - 1991. - №1. /Я5 Б437/.
149. Котелевець А. Особливості правозастосовчої практики судів у сфері екології // Право України. – 2002. - № 4.
150. Котюк В.С. Загальна теорія держави та права: Навчальний посібник. – К: Атіка, 2005. — 592 с.
151. Кравченко В. Економічні функції держави. //Право України. - 1993. - № 1.
152. Кравчук І.В. Механізми державного управління процесом адаптації національного права до права ЄС: порівняльний аналіз: Автореф. дис.... канд. наук з держ. управління (25.00.02)/ НАДУ при Президентіві України. - Київ, 2006.- 20с.
153. Кравчук М.В. Правова система США / Тернопільська академія народного господарства. – К. : Нора-Друк, 2004. – 136 с. /Шифр у НБУВ: ВА658766/.
154. Кресін О. Розвиток методології порівняльного правознавства: історичний аспект// Право України.- 2006.- № 2.- С.128-130.
155. Кресін Олексій Веніамінович, Луць Людмила Андріївна, Мережко Олександр Олександрович, Лисенко Олена Миколаївна, Савчук Сергій Вікторович. Порівняльне правознавство у системі юридичних наук: проблеми методології / Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України / Ю.С. Шемшученко (ред.). — К., 2006. — 256с.
156. Крестовська Н.М., Матвєєва Л.Г. Теорія держави і права: Елементарний курс. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2007. – 432 с.
157. Кривицький Ю.В. Механізм правового регулювання у загальній теорії права: теоретичні проблеми розуміння // Актуальні питання державотворення в Україні. Збірник наукових праць міжнародної науково-практичної конференції (24-25 квітня 2008 року). – К.: ВГЛ „Обрії”, 2008. – С. 31 – 32.
158. Кримінально-правова охорона представників влади і громадськості, які охороняють правопорядок: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 [Електронний ресурс] / І.І. Давидович; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2007. — 20 с.
159. Кудрявцев В.Н. Закон, проступок, ответственность.- М., 1986. ст. 132-195.
160. Кудрявцев В.Н. Правовое поведение, ответственность.- М., 1989.
161. Кулага Е. Органи внутрішніх справ України в системі поділу державної влади // Право України. - 2004.- №9.- С.23.
162. Куц Г. Застосування норм Європейської конвенції та прецедентної практики Європейського суду з прав людини судами України // Право України. – 2002. - № 2.
163. Лавріненко О.В. Механізм правового регулювання соціально-трудових відносин: сучасний стан та перспективи розвитку: Монографія. – Донецьк: Норд-Прес. – ДЮІ ЛДУВС, 2007. – 182 с.
164. Лазарев В.В. Левченко И.П. Правоприменительная деятельность органов внутренних дел. - М., 1989. /Х62 Л17/. ст. 6,18,27,16-36.
165. Лазарев В.В. Пробелы в праве и пути их устранения. - М., 1974. /ХО Л17/. ст. 72-86.
166. Лазарев В.В. Социально-психологические аспекты применения права. - Казань, 1982.
167. Лазарев В.М. Что такое правовое государство? Право в нашей жизни.- С., Знание, 1990.-№1.

168. Легеца Ю.О. Правосвідомість співробітника органів внутрішніх справ України як складник правозастосовчого процесу: теоретичний аспект // Вісник / Запорізький юрид. ін.-т. – Запоріжжя, 2003. – № 4 (25). – С. 43-49.
169. Линецький С. Методологічні засади осмислення місця і ролі державного режиму в структурі державного ладу України // Право України.- 2000.- № 6. С.19.
170. Лисенков С.Л. Загальна теорія держави та права. Навчальний посібник. - Київ: Юрисконсульт, 2006. -356 с.
171. Лисенков С. Правовий вплив і правове регулювання як форми прояву дії права на суспільні відносини: співвідношення та порівняння // Правові дослідження: українсько-грецький міжнародний науковий журнал. – 2006. – № 1. – С. 28 – 31.
172. Литвиненко М. М. Теорія конвергенції: прогнози і реалії // Зб. наук. пр. / Харківський нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Сер.: Історія та географія. — Х., 2005. — Вип.18. — С.41–44.
173. Личность и правовое регулирование: творческие поиски раскрепощенного сознания (философия права на постсоветском пространстве): Монография / А.Вайшвила, А.И.Левченков, А.Н.Литвинов, М.А.Тюренок; МВД Украины, Луган. гос. ун-т внутр. дел. – Луганск: РИО ЛГУВД, 2006. – 136 с.
174. Лоцихін О. Економічна діяльність сучасної держави у контексті проблем реалізації права приватної власності // Право України. - 2006.- № 5. - С.29.
175. Лукаш С.С. Механізм правового регулювання управлінської діяльності ОВС: інструментальний, психологічний та соціальний аспекти // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2002. – № 3. – С. 132 – 138.
176. Лукашук И.И. Механизм международно-правового регулирования. Учеб. пособие для юридических вузов. – Киев: Выща школа. Изд-во при Киев. Ун-те, 1980. – 168 с.
177. Луць Л.А. Європейські міждержавні правові системи: загальнотеоретична характеристика: Автореф. дис.... док. юрид. наук (12.00.01)/ НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. - Київ, 2005.- 32с.
178. Луць Л.А. Загальна теорія держави та права: навчально-методичний комплекс (за кредитно-модульною системою) - К.: Атака, 2008
179. Луць Л.А. Методологія порівняльного правознавства //Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. - Львів, 1997. - С.29-34.
180. Луць М.А. Європейські міждержавні правові аспекти та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичний аспект). - К., 2003.-324 с.
181. Луць Л.А. Типологізація сучасних правових систем світу: [відкрита лекція] / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького; Офіс координатора програм Організації з безпеки і співробітництва в Європі в Україні; Львівський національний ун-т ім. І.Я.Франка; Таврійський національний ун-т ім. В.І.Вернадського; Київський ун-т права НАН України; Українська асоціація порівняльного правознавства; Міжнародний громадський фонд "Діалог" ; Міжнародний науковий журнал "Порівняльно-правові дослідження". – К. ; Сімф: Логос, 2007. – 22 с.
182. Лясновська Н. Про культуру правотворчої діяльності. / Право України. - № 5-6. - 1994.-С. 38-39.
183. Майданник О. Правозастосовчий процес реалізації українським парламентом контрольної функції // Право України. – 2005. - № 5. – С.39-41.
184. Макаренко Л.О. Правова культура як один із визначальних чинників реалізації прав і свобод людини та громадянина в Україні // Вісник Запорізький нац. ун-т. Юридичні науки. – Запоріжжя, 2006. – № 2. – С. 7-14.
185. Малковський І. Демократична, соціальна, правова держава і громадянське суспільство: єдність та обумовленість // Право України - К., 2005. №7, с.25-30.

186. Малько А.В. Механізм правового регулювання // Правоведение. – 1996. – № 3 (214). – С. 54 – 62.
187. Малярчук В.А. Громадянське суспільство у пострадянських державах: передумови подолання "демократичного дефіциту" // Держава і право. - К., 2005. - вип.28. - с.624-630.
188. Мармазов В. Про телеологічне (цільове) тлумачення Європейської Конвенції про захист прав людини та основних свобод // Право України. – 2004. - № 1. – С.26-31.
189. Марченко М.К. Правовые системы современного мира: учебное пособие – М.: Зерцало – 2008. – С.521.
190. Марченко М.Н. Проблемы теории государства и права: Учебник. – М., 2005 г.- 265 с.
191. Марченко М.Н. Теория государства и права.: Учебник. – М.: Проспект. – 2005 г. – 321 с.
192. Матвеева Л.Г. Інтерпретаційні акти як різновид правових актів // Вісник Одеського ун-та внутрішніх справ. – 2000. - № 2.
193. Матузов Н.И. Правовая система и личность. – С.:Изд. Саратовского ун-та. - 1987. /ХО М34/. ст. 244-283.
194. Матузов Н.И., Малько А.В. Теория государства и права. – М., 2004.- 421 с.
195. Меленко С.Г. Консолідація як вид систематизації нормативно-правових актів: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук (12.00.01): - К., 2002.- 19с.
196. Мелех Л.В. Правова культура правозастосувача як фактор зміцнення законності – мета побудови правової держави / Л.В. Мелех // Науковий вісник / Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. Сер. Юридична. – Львів, 2007. – Вип. 1. – С. 338-347.
197. Мельник З.П. Критерії диференціації правових систем сучасності // Актуальні питання реформування правової системи України. – Т. 1. – Луцьк, 2006. – С. 55 – 57. /Шифр у ЦБ КНУВС: Х;А431/.
198. Менюк О. Правова культура в умовах розбудови незалежної України: поняття, структура // Право України. – 2001. – № 4. – С. 21-23, 29.
199. Мідзяновська В. Судовий прецедент: структура, види// Право України. - 2006. – №6. - С. 119-124.
200. Міжнародна поліцейська енциклопедія: Понятійний апарат. Концептуальні підходи. Теорія та практика: В 10 т. / Національна академія внутрішніх справ України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України ; Академія правових наук України; Академія підготовки керівних кадрів поліції Федеративної Республіки Німеччини; Академія управління Міністерства внутрішніх справ Російської Федерації / Юрій Іванович Римаренко (відп.ред.) — К.: Видавничий дім "Ін Юре", 2003. — Т. 1 : Теоретико-методологічні та концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології. — 1231с.
201. Міма І.В. Релігійні норми в системі джерел права // Часопис Київського університету права. - 2007. - №3. - С. 29-34
202. Мірошніченко М. Право: терміно-поняття, поняття, категорія // Право України.- 2006. - № 3.- С.29.
203. Мірошніченко М.І. Генезис національних правових систем: теоретико-методологічний аспект: монографія / Відкритий міжнародний ун-т розвитку людини "Україна". – К. : Університет "Україна", 2007. – 271 с. /Шифр у НБУВ: ВА692633/.
204. Морозов А.С. Правова культура як професійна якість майбутнього працівника міліції // Херсонський держ. пед. ун-т. Зб. наук. пр. Пед науки. – Херсон, 1998. – Вип. 5. – С. 178-181.
205. Мотиль І.І. Становлення та розвиток внутрішніх функцій Української держави: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук (12.00.01) / КНУВС.- Київ, 2007.- 19с.

206. Мурашин О. Правозастосовчі акти прямого народовладдя // Право України.- 1999. - № 8.
207. Мухін В.В. Правосвідомість як умова формування правової державності в Україні // Проблеми законності: Респ. міжвід. наук. зб. – Х., 2005. – Вип. 74. – С. 148-152.
208. Наливайко Л. До питання про визначення поняття "механізм Української держави" // Підприємництво, господарство і право. - 2005.- №10.- С.92.
209. Недбайло П.Е. Введение в общую теорию государства и права. - К. - 1971.
210. Нерсисянц В.С. Право и закон: их различие и соотношение. "Вопросы философии" - 1988 - № 5.
211. Обризан Н. Роль держави в здійсненні функцій захисту // Право України. - 2004.- № 8. - С.86.
212. Овчаренко І.М. Закони у системі джерел (форм) права та їх класифікація: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук (12.00.01). – Х., 2004. – 19 с.
213. Оксамытний В.В. Правомерное поведение личности.- К., 1985.
214. Омельчук І. Правосвідомість молоді в сфері прав і свобод людини // Вісник / Львівський ун-т. Сер: Юридична. – Львів, 2004. – Вип. 39. – С. 48-58.
215. Оніщенко Н.М. Плюралізм сучасного праворозуміння та визначень національних правових систем // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 36. – К.: Ін-т держави та права ім. В.М.Корецького НАН України, 2007. – С. 3 – 8.
216. Оніщенко Н.М. Правова система і держава в Україні / Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. – К., 2002. – 131 с. /Шифр у НБУВ: ВА623762/.
217. Операнский В.И. Социальная ответственность личности: сущность и особенности формирования. - М., 1987.
218. Опришко В. Актуальні проблеми парламентської реформи // Право України.- 2001.- № 8.- С.21.
219. Організаційно-правові засади діяльності суб'єктів виконавчого провадження: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 [Електронний ресурс] / Р.В. Ігонін; Нац. ун-т держ. податк. служби України. — Ірпінь, 2007. — 20 с.
220. Осауленко А.О. Нормативно-правовая конструкция юридической ответственности как научная категория // Закон и жизнь. – 2005. – № 11. – С. 53-55.
221. Осауленко А.О. Особливості нормативно-правової конструкції юридичної відповідальності // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2005. – № 2. – С. 79-85.
222. Осауленко А.О. Процесуальне доказування як стадія юридичної відповідальності // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 6. – С. 18-20.
223. Осауленко А.О. Санкція і юридична відповідальність у публічному праві // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2003. – № 4. – С. 140-144.
224. Осауленко А.О. Юридична відповідальність та державний примус: аспекти співвідношення // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. – 2006. – № 5. – С. 20-25.
225. Осауленко А.О. Юридична відповідальність як інститут матеріального права // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 4. – С. 81-84.
226. Осауленко О.І. Загальна теорія держави і права: Навч. посіб. для студентів ВНЗ / Київський національний університет внутрішніх справ. – К.: Істина, 2007. – 336 с.
227. Осипов М.Ю. Правовое регулирование как динамическая система // Права и политика. – 2006. – № 11. – С. 17 – 32.

228. Панкевич О.З. Проблеми соціальної держави: дискусія триває // Право України. К., 2005 - №12.
229. Парламентський контроль в Україні: проблеми теорії та практики: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 [Електронний ресурс] / Ю.Г. Барабаш; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. — Х., 2004. — 20 с.
230. Пархоменко Н.М. Система джерел права: ознаки, властивості та зміст // Часопис Київського університету права. - 2007. - №3. - С. 8-12
231. Патерило І.В. Право як ціннісна категорія: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. — К., 2006. — 20с.
232. Пашутін В.В. Предмет правового регулювання // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – Донецьк – 2006. - №3 – С.3-10
233. Пелих Н. Державний апарат в умовах сьогодення // Підприємництво, господарство і право.- 2005.- №8.- С.78.
234. Пендюра М.М. Теорія держави і права: Посібник для підготовки до іспитів. – К.: ТЕКСТ, 2008. – 192 с.
235. Пендюра М.М., Українчук О.В. Соціальна сфера і національна безпека України: сучасні аспекти проблеми // Науковий журнал “Право і суспільство” – 2007. - № 1. – С.31-36.
236. Петров В.С. Сущность, содержание и формы государства. - М.:Наука. - 1971. /ХО П 30/.ф. ч/з.
237. Пиголкин А.С. Теория государства и права: Учебник. – М.: Юрайт. – 2005 г.- 437 с.
238. Плющ І.С. Доктрина і практика українського парламентаризму: на ґрунті історичного прецеденту // Право України. - 2001. - № 1. - С.3.
239. Погребняк С.П. Колізії у законодавстві України та шляхи їх переборення. Автореф. дис. канд. юрид. наук (12.00.01). – Х., 2001.- 19с.
240. Порівняльне правознавство (теоретико-правове дослідження): Монографія / За ред. О.В.Зайчука, Н.М.Оніщенко. – К.: „Видавництво „Фенікс”, 2007. – 430 с.
241. Посконин В.В., Посконина О.В., Т.Парсонс и Н.Луман: два подхода в правопонимании. Ижевск, 1998. - Раздел I и II.
242. Постанова КМУ, Положення від 04.10.2006 № 1383 «Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України»
243. Права человека. – Нью-Йорк., 1995.
244. Правовий статус громадян у сфері виконавчої влади: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 [Електронний ресурс] / І.В. Бойко; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. — Х., 2000. — 19 с.
245. Правовий статус жертв правосуддя та зловживання владою як особливий вид правового статусу людини: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 [Електронний ресурс] / А.М. Смирнов; Нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2004. — 19 с.
246. Правовий статус службовця органів внутрішніх справ: проблеми загальної теорії: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 [Електронний ресурс] / П.І. Павленко; Нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2003. — 20 с.
247. Правовий статус юридичних осіб, заснованих державою: Автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.03 [Електронний ресурс] / Л.В. Винар; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. — Л., 2006. — 20 с.
248. Правові системи сучасності. Глобалізація. Демократизм. Розвиток / В.С.Журавський, О.В.Зайчук, О.Л.Копиленко, Н.М.Оніщенко; За заг. ред. В.С.Журавського. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 296 с. /Шифр у НБУВ: ВА643169/.
249. Правовідносини за участю органів внутрішніх справ у надзвичайних ситуаціях: теоретико-правовий аспект: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 [Електронний ресурс] / А.С. Спаський; Харк. нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2007. — 20 с.

- 250.** Правовідносини та форми їх реалізації у кримінальному праві України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 [Електронний ресурс] / І.І. Чугуников; Одес. нац. юрид. акад. — О., 2001. — 23 с.
- 251.** Принцип законності в правозастосувальній діяльності: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 [Електронний ресурс] / І.Л. Невзоров; Нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2003. — 19 с.
- 252.** Притика Д. Зміцнення законності та протидія проявам злочинності в економічній сфері // Право України. — 1999. - №5. — С.14.
- 253.** Проблеми культури професійної мови фахівця: теорія та практика: Матеріали V всеукр. наук.-метод. конференції 25-26.01.2005 р./ МВС України. Донецький юрид. ін-т МВС при Донецькому нац. ун-ті. - Донецьк, 2005.-211с.
- 254.** Проблемы общей теории права и государства: Учебник для вузов / Н.В. Варламова, В.В. Лазарев, В.В. Лаптева и др.; В.С. Нерсисянц (общ. ред.). — М.: Норма, 2006. — XIV, 813 с. — (Учебник для вузов).
- 255.** Проблемы теории государства и права: Учеб. пособие для студ. вузов обучающихся по спец. «Юриспруденция» / М.Н. Марченко, О.Э. Лейст, В.Д. Попков и др.; М.Н. Марченко (ред.). — М.: Юристь, 2005. — 655 с.
- 256.** Прокопенко О.Г. Функції сучасної держави: загальнотеоретична характеристика / О.Г. Прокопенко // Держава і право. Юрид. і політ. науки: Зб. наук. пр. — 2002. — Вип. 15. — С. 41-48.
- 257.** Проскурняк Р. Механізм правового регулювання захисту працівників органів внутрішніх справ // Підприємництво, господарство і право. — 2008. - №3. — С.58-60
- 258.** Протасова В.Є. Парламентсько-президентська республіка: сутність, особливості, різновиди: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. — Х., 2008. — 20с. — 20с.
- 259.** Психологічні засади профілактики делінквентності неповнолітніх: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 19.00.06 [Електронний ресурс] / Р.І. Благута; Київ. нац. ун-т внутр. справ. — К., 2006. — 16 с.
- 260.** Рабінович П. Природне право: діалектика приватного і публічного // Право України. - 2004. - № 9. - С. 40-43.
- 261.** Рабінович П., Савчук Н. Офіційне тлумачення законодавства: герменевтичний аспект // Право України. — 2001. - № 11.
- 262.** Рабінович П.М. Основи загальної теорії держави та права. - К.,1994. - 267 с.
- 263.** Рабінович П.М., Хавронюк М.І. Права людини і громадянина: Навчальний посібник. — К.: Атака, 2004. — 464 с.
- 264.** Рабінович С.П. Права людини у природно-правовій думці католицької церкви (за матеріалами соціальної доктрини католицизму). - Львів, 2004. - 198 с.
- 265.** Рассолов М. М. Проблемы теории государства и права: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности 030501 «Юриспруденция» / М.М. Рассолов. — М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2007. — 431 с.
- 266.** Решетник Л. Правові проблеми юридичної відповідальності в галузі екології // Право України. — 2003. - №8. — С.81.
- 267.** Рибалкін А.О. Нормотворчість органів внутрішніх справ (аспекти загальної теорії): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук (12.00.01). — Х., 2005. — 19 с.
- 268.** Рукавишникова И.В. Метод в системе правового регулирования общественных отношений // Правоведение. — 2003. — № 1 (246). — С. 217 — 222.
- 269.** Рыбаков В.А. Позитивная юридическая ответственность. - Рязань, 1986.
- 270.** Сабо Имре. Основы теории права. - М., 1974.
- 271.** Саидов А.Х. Введение в сравнительное правоведение. — М., 1988. — 144 с.
- 272.** Северенюк В.М. Механізм правового регулювання в мусульманському праві: навчальний посібник — Запоріжжя: ГУ “ЗІДМУ” — 2007.

273. Селиванов В., Діденко Н. Правова природа регулювання суспільних відносин // Право України. – 2000. - №10. – С.24
274. Селиванов А. Теоретичні і практичні погляди на тлумачення конституційним Судом України норм законодавства // Право України. – 1999. - № 10.
275. Селиванов В. До проблеми методологічного забезпечення теоретичного аналізу державотворення і правотворення в Україні// Право України.- 2006.- № 4.- С.21-28.
276. Селиванов В. Нетотожність права і закону (методологічний аспект) // Право України.- 2005. - № 5. - С.7.
277. Селиванов В. Ціннісно-правовий вимір вітчизняного державного управління // Право України.- 2004.- №4.- С.30.
278. Сидоренко М.Й. Теорія держави і права. Курс лекцій: Навч. посібник для студ. ВНЗ / Відкритий міжнародний ун-т розвитку людини «Україна». – К.: Університет «Україна», 2006. – 197 с.
279. Сіленко А. Деякі тенденції розвитку соціальної держави // Право України - К., 2005. - №8 - с.106-110.
280. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): Підручник. – Харків: Еспада, 2006. – 776 с.
281. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. – Харків: Консум, 2001. – 656 с.
282. Скрипнюк О. Вплив інститутів громадянського суспільства на становлення і розвиток демократичного політичного режиму // Право України. - 2001.- №3.- С.24.
283. Сливка С.С. Природне та надприродне право: У 3-х ч. - К., 2005.
284. Сливка С.С. Професійна культура юриста (теоретично-методологічний аспект). – Львів: Світ, 2000. – 336 с.
285. Слюсаренко О.Л. Теорія держави і права: Навчально-методичний посібник. – К., 2005. – 164 с.
286. Собкова В. Місце судового прецеденту серед інших джерел права в англосаксонській правовій системі // Право України – 2007. - №5. – С.155-159.
287. Солоненко О.М. Юридична сутність правових актів // Науковий вісник НАВСУ. - 2004. - № 2. - С.28-33.
288. Сорокин В.Д. Правовое регулирование: предмет, метод, процесс // Известия высших учебных заведений. Правоведение. – 2000. – № 4 (231). – С. 34 – 45.
289. Соціально-психологічні чинники формування правової поведінки молоді: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.05 [Електронний ресурс] / О.А. Коломійцев; Ін-т психології ім. Г.С.Костюка АПН України. — К., 2006. — 20 с.
290. Спасов Б. Закон и его толкование. - М., 1986.
291. Справедливість та законність як принципи державно-правового регулювання: Автореф. дис... канд. наук держ. управління: 25.00.02 [Електронний ресурс] / С.В. Околіта; Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. — К., 2000. — 18 с.
292. Старобор О. Конституційні принципи правового статусу людини і громадянина в Україні // Право України – 2007. - №4. – С.30-32.
293. Старцев О. Актуальні проблеми юридичної відповідальності посадових осіб у сфері управлінської діяльності // Право України. – 2000. - № 11. – С. 115.
294. Сунцов А.Е. Органы внутренних дел в механизме обеспечения законности и прав человека. //Вопрос совершенствования нормативного регулирования деятельности органов внутренних дел.-Уфа.,1991. – С.60-70.
295. Супруненко В.І. Феномен держави: теоретико-правові засади формування та розвитку: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Інститут законодавства Верховної Ради України. — К., 2006. — 18с.

- 296.** Суровська Л.І. Правова культура працівників правоохоронних органів: поняття, чинники та проблем і формування / Л.І. Суровська, А.В. Швецова / Актуальні проблем сучасної науки в дослідженнях молодих вчених. – Сімферополь, 2006. – Вип. 9. – С. 50-55.
- 297.** Суслов В.В. Герменевтика и юридическое толкование // Государство и право. – 1997. - № 6.
- 298.** Сухонос В. Форма державно-територіального устрою: термінологія і класифікація постіндустріальної епохи // Підприємництво, господарство і право. - 2003. - № 1. - С.65.
- 299.** Сырых В.М. Теория государства и права.: Учебник. – М.: Юстицинформ. – 2005 г. – 245 с.
- 300.** Сюр Н.В. Правова інтеграція України до Європейського Союзу: теоретико-правове дослідження: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук (12.00.01)/ КНУВС- К., 2006.- 20с.
- 301.** Тарахонич Т.І. Механізм правового регулювання: теоретико-правові аспекти // Правова держава. – Вип.13. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. – С. 103 – 108.
- 302.** Тарахонич Т.І. Місце правових відносин у системі елементів механізму правового регулювання // Правова держава. – Вип. 14. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. – С. 45 – 55.
- 303.** Тарахонич Т.І. Правове регулювання: теоретичні аспекти // Правова держава. – Вип. 12 – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001 – С. 76 – 81.
- 304.** Тацій В. Правова наука в Україні: стан та перспективи розвитку // Вісник Академії правових наук України. - 2003.- №2-3.- С.5.
- 305.** Темнов Е.И. Теория государства и права. - М., 2004. - 453 с.
- 306.** Темченко В. Особливості співвідношення моралі і права у концепції чистого права Г.Кельзена // Право України. - 2005. - № 1. - С.36-39.
- 307.** Темченко В. Право у механізмі забезпечення прав і свобод людини // Підприємництво, господарство і право.- 2005. - № 3. - С.44.
- 308.** Темченко В. Функції держави із забезпечення прав людини у ринковій економіці // Право України. - 2003.- № 5. - С.47.
- 309.** Теория государства и права. Учебник для юридических вузов и факультетов. /Под ред. В.М.Корельского и В.Д.Перевалова – М.: Издательская группа ИНФРА – М- НОРМА, 1997.-570 с.
- 310.** Теория государства и права: [Учеб. для студентов вузов, обучающихся по спец. «Юриспруденция»] / [Алексеев С.С., Архипов С.И., Игнатенко Г.В. и др.; Отв. ред.: В.М. Корельский, В.Д. Перевалов]. – 2-е изд., изм. и доп. – М.: Норма, 2003. – XX, 595 с.
- 311.** Теорія держави і права. Академічний курс : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / О.В. Зайчук [та ін.]; відп. ред. О. В. Зайчук ; М-во освіти і науки України. - К.: Юрінком Інтер, 2006. - 688 с.
- 312.** Теорія держави і права: Навч. посіб. / А.Ю. Олійник, С.Д. Гусарєв, О.Л. Слюсаренко. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 176 с.
- 313.** Теорія держави та права: Навчальний посібник // Мін. Освіти і науки України С.Л. Лисенков, А.М. Колодій, О.Д. Тихомиров, В.С. Ковальський; За ред. С.Л. Лисенкова. - Київ: Юрінком Інтер, 2005. - 447 с.
- 314.** Теорія держави та права: Навчальний посібник В.М. Субботін, О.В. Філонов, Л.М. Князьова, І.Я. Тодоров. - Київ: Знання, 2005. - 327 с.
- 315.** Теорія держави та права: Посібник для підготовки до іспитів. // С.М. Тимченко, Р.А. Калюжний, Н.М. Пархоменко, С.М. Легуша // 2-ге вид. випр. та доповнене. - К: Поливода А.В., 2006. - 174 с.
- 316.** Тесленко М. Право як інструмент соціальної справедливості // право України. - 2004. - № 7.

- 317.** Тимошенко В.І. Психологічна теорія держави (З історії політичної і правової думки) // Держава і право: Зб. наук. пр. — К. - 2005. — Вип.27. — С.12-19.
- 318.** Тихомиров А.Д. Юридическая компаративистика: философские, теоретические и методологические проблемы. — К., 2005. — 336 с. /Шифр у ЦБ КНУВС: Х99;Т462/.
- 319.** Тихомиров О.Д. Методологія юридичної компаративістики: проблеми філософського осмислення / О. Тихомиров // Право України. — 2006. — № 2. — С. 32-34.
- 320.** Тихомиров О.Д. Юридична компаративістика як сучасний етап розвитку порівняльного правознавства / О. Тихомиров // Право України. — 2006. — № 5. — С. 34-36.
- 321.** Ткаченко В.Д. Порівняльне правознавство: Підруч. для студ. юр. спец, вищих навч. закл. - Х., 2003. - 274 с.
- 322.** Ткаченко Ю.Г. Методологические вопросы теории правоотношений. — М.: Юрид. литература, 1980. — 176 с.
- 323.** Толкачев К.Б., Хабибулин А.Г. Особенности обеспечения реализации личных прав граждан в основных областях деятельности органов внутренних дел.// Вопросы совершенствования нормативного регулирования деятельности органов внутренних дел. —Уфа.,1991. — С.104-111.
- 324.** Томашевська М.О. Корпоративні акти в системі джерел права України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук (12.00.01)/ Ін-т зак-ва ВР України. - К., 2005.- 19с
- 325.** Трагнюк О. Тлумачення норм міжнародних договорів національним судом // Право України. - 2003. - № 3.
- 326.** Угрюмова Г. Загальна характеристика дисциплінарної відповідальності і дисциплінарного проступку за українським трудовим правом // Право України.- 2005. - №5.- С. 78.
- 327.** Удосконалення законності в державному управлінні України: Автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 [Електронний ресурс] / В.М. Соловійов; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. — К., 2006. — 20 с.
- 328.** Указ Президента № 1284/98 «Про першочергові заходи з проведення в Україні адміністративної реформи» (Постанова ВРУ №2067-III від 02.11.2000 року);
- 329.** Філик Н.В. Державно-правові засади громадянського суспільства: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Національна академія внутрішніх справ України. — К., 2004. — 19с.
- 330.** Хаустова М.Г. Національна правова система за умов розбудови правової демократичної державності в Україні: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук (12.00.01) / КНУВС. - Х., 2005. - 19 с.
- 331.** Хаустова М.Г. Правосвідомість у структурі правової системи // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: Зб. наук. пр. — Донецьк, 2005. — № 1. — С. 68-79.
- 332.** Хаустова М.Г. Національна правова система за умов розбудови правової демократичної державності в Україні / М.Г.Хаустова; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. — Х.: Право, 2008. — 158 с. /Шифр у НПБУ: А672928/.
- 333.** Цвік М., Вовк Д. Про місце санкціонування у процесі формування права // Вісник Академії правових наук. — Харків. — 2004. - № 1 (36). — С.13-24.
- 334.** Цвік М.В. Теорія держави і права. — Х., 2002. — 386 с.
- 335.** Цимбалюк М.М. Формування правосвідомості громадян у процесі розбудови громадянського суспільства: Автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.12 / Національна академія внутрішніх справ України. — К., 2004. — 15 с.

336. Червяцова А.О. Конституційна-правова відповідальність в системі видів юридичної відповідальності: теоретико-правовий аспект: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Національний ун-т внутрішніх справ. — Х., 2004. — 20с.
337. Чернецька О.В. Правові системи сучасності. - Ірпінь, 2003. - 102 с.
338. Чикурлій С. Конституційно-правовий статус міністерств України: основні теоретичні питання // Підприємництво, господарство і право. - 2007.- №3.- С.115.
339. Чушенко В. Проблеми формування соціально-організованого суспільства в Україні // Право України. - К., 2005. - №4. - с.104-107.
340. Шабалин В.А. Системний аналіз механізму правового регулювання // Советское государство и право. – 1969. – № 10. – С. 123 – 127.
341. Шаповал В. Феномен державного органу (органи держави) або органу державної влади: теоретико-правовий і конституційний аспекти // Право України. - 2003.- №8. - С.25.
342. Шишко В.В. Культурологічні аспекти правотворчості: Монографія. - Львів, 2006.- 187с.
343. Шмаленя С.В. Умови та порядок застосування аналогії права як засобу подолання прогалин у законодавстві // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2002. - № 4.
344. Шмітт А. Правовий статус особи в Україні: де-юре і де-факто // Право України – 2005. - №2. – С.19-20.
345. Щербина В. Підстави притягнення роботодавця до матеріальної відповідальності // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 4. – С.53.
346. Ющик О.І. Теоретичні проблеми законодавчого процесу: Автореф. дис. ... докт. юрид. наук (12.00.01)/ НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. - Київ, 2005.- 44с.
347. Якубенко В.М. Принципи соціальної держави: стан і перспективи їх реалізації в Україні: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Національна академія внутрішніх справ України. — К., 2005. — 21с.

Адреси в глобальній комп'ютерній мережі Internet

<http://zakon.rada.gov.ua> – Законодавство України

<http://www.president.gov.ua> – офіційне інтернет-представництво Президента України

<http://www.kmu.gov.ua> – Урядовий портал (Кабінет Міністрів України)

<http://mvs.gov.ua> – Міністерство внутрішніх справ

<http://www.minjust.gov.ua> – Міністерство юстиції України

<http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського

<http://www.rada.kiev.ua> – Бібліотека Верховної Ради України

<http://www.scilib.univ.kiev.ua> – бібліотека Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

<http://www.ukma.kiev.ua> – наукова бібліотека Національного університету Києво-Могилянська академія

<http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/index.htm> – Форум права (електронне наукове фахове видання)

<http://www.rsl.ru> – Российская государственная библиотека

<http://www.nlr.ru> – Российская национальная библиотека

